

BETÆNKNING

afgivet af

UDVALGET VEDRØRENDE DET KGL. TEATERS BYGNINGS- OG DRIFTSFORHOLD

ex. 2

BETÆNKNING NR. 712

KØBENHAVN 1974

ISBN 87 503 1608 7

Statens trykningskontor

Un 00-702-bet.

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E .

	<u>Side</u>
1. Indledning	1
II. Det kgl. Teaters bygningsmæssige problemer	
III. Driftsøkonomisk udvalgs betænkninger	14
IV. Det kgl. Teaters driftsøkonomiske forhold .	18
V. Det kgl. Teater - statsinstitution eller selvejende institution	27
VI. Ændringer i driftsformen på GI. og Nye scene	28
VII. Det kgl. Teaters turnévirksomhed	34
VIII. Abonnementsordninger for Det kgl. Teater ..	443
IX. Muligheder for samarbejde med Danmarks Radio	46
X. Comediehuset	49
<u>Bilag:</u>	
1 Skrivelse af 27. marts 1974 fra arkitekt Nils Koppel	53
2. En redegørelse fra rådgivende ingeniørkontor k/s Birch & Krogboe om Nogle muligheder for at motorisere og automatisere de scenetekniske anlæg"	55

<u>Bilag:</u>	Side
3. Resumé af de af Driftsøkonomisk udvalg stillede forslag vedrørende personale- og ansættelsesforhold for de kunstneriske personaler	63
4. Værdibelægningsprocent og publikumsbelægningsprocent	67
5. Det kgl. Teaters regnskab for finansåret 1972-73 fordelt på finanslovens konti	68
6. Det kgl. Teaters regnskab for finansåret 1972-73 fordelt på de enkelte kunstarter ..	69
7. Ændring i Det kgl. Teaters driftsform	71
8. Forestillinger på Comediehuset siden åbningen i september 1970	77

I. Indledning.

Ved skrivelse af 20. marts 1972 nedsatte ministeren for kulturelle anliggender et udvalg, der fik følgende kommissorium:

"Det kgl. Teaters tilskudsbehov har gennem de senere år - blandt andet på grund af pris- og lønudviklingen - udvist en meget stærk stigning. En første forudsætning for fortsat økonomisk at kunne imødekomme dette behov må være, at teatrets kunst og herunder i sætlig grad den specielt udgiftskrævende musikdramatik bringes ud til så store dele af befolkningen som muligt.

På denne baggrund har man fundet det påkrævet at nedsætte et udvalg med den opgave at underkaste Det kgl. Teaters bygnings- og driftsforhold en dyberegående undersøgelse.

Bygningsmæssigt skal man i første række anmode udvalget om at ville undersøge, hvorvidt det på GI. Scene vil være muligt inden for rimelige midler at bringe de scenetekniske forhold og de scenemæssige transportveje til magasinerne i en sådan stand, at teatrets arbejdsmæssige og kunstneriske kapacitet i væsentlig grad vil kunne forbedres.

Driftsmæssigt anmoder man udvalget om inden for de eksisterende bygningsmæssige rammer at ville angive, hvilke krav der bør stilles til et nationalteater i dag, omfattende de tre hidtidige kunstarter, og hvilke vilkår der bør fastsættes for driften af et sådant teater.

Ved overvejelserne herom beder man udvalget inddrage følgende spørgsmål:

- 1) Hvordan kan man sikre, at landet som helhed får kendskab til og udbytte af Det kgl. Teaters ballet og opera, når henses til, at den væsentlige del af det. hidtidige tilskud er medgået til driften af disse kunstarter?
- 2) Kan større ballet- og operaopførelser i videre omfang end hidtil opføres på landets større teatre og sale og mindre forestillinger på de mindre scener, og på hvilken måde kan landsdelsorkestrene inddrages i denne virksomhed?

- 3) Vil det for opnåelsen heraf i givet fald være nødvendigt at ændre den nuværende spillesæson eventuelt således, at sæsonen opdeles i flere faste perioder - og dette muligvis også med henblik på udvidet åbning i turistsæsonen?
- 4) Hvordan vil en koncentration af turnévirksomheden til samlede større perioder influere på arbejdstilrettelæggelsen, og hvad vil de økonomiske konsekvenser blive af en måske heraf nødvendiggjort periodemæssig lukning af den ene af scenerne i København?
- 5) Kan der opnås økonomiske og arbejdsmæssige fordele ved en ordning, hvorefter Det danske Teater overtager den praktiske tilrettelæggelse og gennemførelse af turnévirksomheden - eventuelt samtidig med en mere fast gæstespilsordning på Nye Scene af Det danske Teater eller andre turnerende teatre?

Endvidere anmoder man udvalget om

at foretage en undersøgelse af de hidtidige erfaringer med hensyn til driften af Comediehuset,

at undersøge, hvilke forventninger der kan knyttes til en fortsat drift af Comediehuset på baggrund af de foran omtalte øgede aktiviteter uden for hovedstaden,

at undersøge, i hvilket omfang det under de hidtidige forhold er lykkedes at bringe intentionerne fra delbetænkningerne fra det driftsøkonomiske udvalg ud i livet samt mulighederne herfor under en mere decentraliseret drift, og

at fremkomme med en udtalelse over det forslag, der af teaterrådet er afgivet med henblik på at medinddrage lovbestemmelser om Det kgl. Teater i en ny lov om teatre i Danmark.

Udvalget er bemyndiget til at indkalde den ekspertbistand, der må anses fornøden."

Udvalget har været sammensat således:

Cand.oecon. Grethe Philip, MF, formand,
Teaterchef Peer Gregaard,
Operachef Torben Anton Svendsen,

Balletmester Flemming Flindt,
Teaterchef Henrik Bering Liisberg,
Landsretssagfører Arthur Ilfeldt,
Civilingeniør Lars Foss,
Kontorchef i kulturministeriet Hans Vilstrup,
Fuldmægtig i kulturministeriet Bent Rasmussen,
sekretær,
Teatersekretær L. Lindhard Madsen, sekretær.

Endvidere har økonomidirektør F. Roland deltaget i udvalgets møder.

Udvalget har i forbindelse med sine overvejelser søgt rådgivning bl.a. for så vidt angår de bygningsmæssige problemer hos kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Nils Koppel m.fl. og for så vidt angår en ændring af driftsformen på Det kgl. Teater hos planlægningsleder på Det kgl. Teater Jørgen Lytton. Desuden har udvalget haft orienterende drøftelser med bl.a. Danmarks Radio, Udvalget vedrørende Den jyske Operas rekonstruktion og Det kgl. Teaters personaleorganisationer.

Udvalget har afholdt i alt 30 møder.

Der har været nedsat 2 underudvalg med henblik på at undersøge:

- 1) mulighederne for at turnere og gennemføre en omlægning af spilleperioderne for skuespillet, operaen og balletten samt de hermed forbundne problemer omkring teatrets abonnement,
- 2) de driftsøkonomiske problemer, herunder i hvilket omfang intentionerne fra delbetænkningerne fra det driftsøkonomiske udvalg er ført ud i livet.

Udvalget afgav i september 1972 indstilling vedrørende Det kgl. Teaters bygningsmæssige problemer. Indstillingen indgår som et led i udvalgets samlede overvejelser, og er som en del af den nu foreliggende betænkning optrykt side 7 til 13.

Baggrunden for, at der blev afgivet delbetænkning om de bygningsmæssige problemer, er, at ministeren for kulturelle anliggender i skrivelse af 20. april 1972 anmodede udvalget

om snarest muligt at fremkomme med en indstilling om disse spørgsmål.

København i maj 1974.

Grethe Philip

formand

Torben Anton Svendsen

Henrik Bering Liisberg

Lars Foss

L. Lindhard Madsen

sekretær

Peer Gregaard

Flemming Flindt

Arthur Ilfeldt

Hans Vilstrup

Bent Rasmussen

sekretær

II. Det kgl. Teaters bygningsmæssige problemer.

Udvalget afgav i september 1972 følgende indstilling til ministeren for kulturelle anliggender om teatrets bygningsmæssige forhold:

"I skrivelse af 20. april 1972 til formanden for udvalget vedrørende Det kgl. Teaters bygnings- og driftsforhold har ministeren for kulturelle anliggender anmodet udvalget om snarest muligt at fremkomme med en indstilling om Det kgl. Teaters bygningsmæssige problemer, omfattende Odd Fellow Palæet, magasinbygningen på Artillerivej og selve teaterbygningen.

Udvalget har gennemgået disse problemer og er kommet til det resultat, at de væsentligste og for den daglige drift mest generende ulemper kan løses ved følgende foranstaltninger:

- 1) tilvejebringelse af de nødvendige prøvelokaler ved erhvervelse, subsidiært leje af Odd Fellow Palæet,
- 2) opførelse af magasinbygning (uden værksteder) på Artillerivej og
- 3) opførelse af en bagscene til GI. Scene, herunder forbedring af tilkørselsforholdene og adgangsvejene mellem scene og nærmagasiner.

Disse 3 projekter hænger indbyrdes sammen og må ses som en helhed.

Odd Fellow Palæet.

Udvalget har undersøgt muligheden for en erhvervelse af Odd Fellow Palæet, herunder i hvilket omfang lokalerne i palæet vil kunne imødekomme Det kgl. Teaters påtrængende behov for prøvelokaler.

En besigtigelse af palæet og drøftelser med Det kgl. Teater har vist, at en række af lokalerne i Odd Fellow Palæet vil være særdeles velegnede som prøvelokaler for teatret. Udvalget indstiller derfor, at ministeriet for kulturelle anliggender indleder forhandlinger med ejerne med henblik på at få afklaret, hvorvidt der kan tilvejebringes et acceptabelt grundlag for ministeriets erhvervelse af palæet. Udvalget har anmodet

ejerne om at indsende materiale med nærmere oplysninger om ejendommen.

Odd Fellow Palæet er for tiden indtil 1. januar 1976 udlejet til firmaet Telscan. Dette firma har udlejet palæets Store Sal og visse andre rum til Det kgl. Teater.

Udvalget vil ikke på forhånd udelukke et langvarigt lejemål for Det kgl. Teater efter 1. januar 1976 af størstedelen af Odd Fellow Palæet, men udvalget vil principalt indstille, at ministeriet søger at erhverve bygningen for derved varigt at sikre teatret brugen af en del af lokalerne, jfr. nedenfor.

Teatrets brug af lokaler i Odd Fellow Palæet vil kunne forenes med, at salene benyttes til koncertvirksomhed m.v. i hidtidigt omfang.

Når henses til, at ministeriet udtrykkelig har ønsket en sådan brug af Odd Fellow Palæet, mener man, at ministeriets erhvervelse af bygningen vil blive den bedste og i det lange løb billigste løsning.

Udvalget skal i denne forbindelse gøre opmærksom på, at der i Odd Fellow Palæet forefindes lokaler, som ikke vil blive brugt hverken af Det kgl. Teater eller til musikformål. Disse lokaler kan anvendes enten til andre kulturelle formål eller udlejes.

Teatrets anvendelse vil ikke stille krav om bygningsmæssige ændringer i større omfang, men der skal dog kunne disponeres over en ambulant sceneopbygning og akustikken i Lille Sal skal dæmpes. Dette kan gøres med forholdsvis enkle midler. Hertil kommer udgifter til ejendommens vedligeholdelse og drift.

Følgende aktiviteter vil kunne henlægges til Odd Fellow Palæet:

Store Sal: Kapelkoncerter, rene orkesterprøver, sang- og orkesterprøver, koncertprøver, prøver med solister og kor.

Lille Sal: Kammerkoncerter, solistkoncerter for afgående elever, arrangementsprøver for skuespillet og for operaen.

Riddersalen og Gallerisalen: Korsyngeskoler og undervisningen på operaakademiet.

Andre mindre rum: Repetitionslokaler, læseprøver.

Udvalget finder, at erhvervelse af Odd Fellow Palæet

løser teatrets behov for prøvelokaler. Erfaringen har vist, at lokalerne er velegnede til teatrets formål. Den nære beliggenhed i relation til Det kgl. Teater er i sig selv en fordel, idet transportproblemer og lignende herved reduceres til et minimum.

Artillerivej-projektet.

Der foreligger et af kgl. bygningsinspektør Nils Koppel udarbejdet projekt på 13,3 mill. kr. (januar 1971) for en magasinbygning på Artillerivej. I projektet indgår, at der udover magasiner indrettes værksteder m.m., således at enkelte værksteder på Det kgl. Teater kan udflyttes hertil. Herved skaffes plads til nye prøvelokaler på teatret. Dette projekt indebærer væsentlige ulemper for teatret. Den påtænkte udflytning af en del af værkstederne ville bl.a. have ført til en udvidelse af teatrets transportbehov samt yderligere belastning af transportvejene på teatret. Endelig ville en værkstedsudflytning have vanskeliggjort en rationel tilrettelæggelse og ledelse af arbejdet. Udgiften på 13,3 mill. kr. måtte øges med 1 mill. kr. til ombygning på GI. Scene.

På denne baggrund og under forudsætning af, at der skaffes prøvelokaler andetsteds, principalt i Odd Fellow Palæet, indstiller udvalget, at det foreliggende Artillerivej-projekt opgives og erstattes af en ren magasinbygning. Hvis en erhvervelse eller et varigt udvidet lejemål af Odd Fellow Palæet ikke kan gennemføres, vil det derfor være nødvendigt at skaffe prøvelokaler i en anden ejendom.

Udvalget har søgt oplyst, hvilke udgifter der må forventes at være forbundet med opførelsen af en ren magasinhal. Kgl. bygningsinspektør Nils Koppel har i samråd med Det kgl. Teaters teknikere udarbejdet et skitseprojekt, der forudsætter, at hallen opbygges af standardkomponenter. På basis af et af firmaet Robertson afgivet vejledende overslag på en standardhal på 5.000 m² må udgiften ved opførelsen af en sådan hal **incl.** særinstallationer og installationer skønnes maksimalt at ville andrage 6,8 **mill.** kr. Overslaget er udregnet med faste priser i det nuværende prisniveau. Den nævnte byggesum forventes at kunne nedbringes ved at udbyde det omhandlede skitseprojekt i licitation.

Udvalget vil endvidere pege på, at opgaven kan søges

løst på en mere utraditionel vis, nemlig ved i stedet for med udgangspunkt i det nævnte skitseprojekt at udbyde det omhandlede arbejde i licitation, at udarbejde en beskrivelse (et funktionsprogram) af de formål, hallen agtes anvendt til, og på dette grundlag anmode en række entreprenører om at fremsætte deres forslag om på hvilken måde, formålene kan opfyldes. Metoden forudsætter, at der fastsættes nogle kriterier for vurdering af de indkomne forslag, omfattende holdbarhed, vedligeholdelse og æstetik.

GI. Scene.

Som påvist i betænkning nr. 397 afgivet af Planlægningsudvalget vedrørende Det kgl. Teater i juni 1965, har Det kgl. Teater meget alvorlige driftsmæssige vanskeligheder, som i vidt omfang hidrører fra de nuværende helt utilfredsstillende bygningsmæssige forhold.

Efter at ministeren har truffet beslutning om, at nybygning af en opera- og balletscene ikke kan forventes gennemført i en overskuelig fremtid, finder udvalget det meget påkrævet, at der nu udarbejdes et realistisk forslag til afhjælpning af manglerne ved GI. Scene.

Disse mangler kan kort resumeres således:

Transporten fra teatrets fjernmagasiner til nærmagasinet er overordentlig vanskelig, idet aflæsningsforholdene i Kolonaden (Heibergsgade) besværliggøres af bygningens søjler.

Magasinbygningen er i sig selv uhensigtsmæssig med generende søjler, som opdeler alle magasinerne på en uheldig måde.

Magasinet på 2. sal ligger midt imellem GI. og Nye Scenes scenegulv - der er 4 - 5 m højdeforskel - og alle kulisser, tæpper o.lign. skal derfor bæres op og ned ad trapper og ramper og igennem alt for lave åbninger.

Det kgl. Teaters to scener mangler bagscene og sidescener til frastillings- og monteringsplads omkring sceneområdet.

Orkestergraven på GI. Scene er for lille til opførelse af en del af opera- og balletrepertoiret i original orkesterbesætning.

Kgl. bygningsinspektør Nils Koppel har udarbejdet en foreløbig skitse til en om- og nybygning af magasinbygningen bag GI. Scene. Skitsen går i store træk ud på følgende:

Der lukkes for gennemkørsel i Heibergsgade. Kolonnaden bliver derved et lukket arbejdsområde for Det kgl. Teater, der giver mulighed for en rationel arbejdsgang.

Magasinet ombygges således, at magasinet på 2. sal kommer i plan med GI. Scenes scenegulv, og der bygges et mindre magasin i plan med Nye Scenes scenegulv. Elevator installeres med nem adgang til begge disse magasinrum.

Der bygges en bagscene til GI. scene på ca. 400 m². Nye sidescener kan imidlertid ikke skaffes hverken til GI. eller Nye Scene.

Gennemførelse af disse planer vil berøre skuespillerfoyeren, en række kontorer og garderober, som må inddrages og etableres andetsteds.

Det vil imidlertid først, efter udarbejdelse af skitseforslag med overslag, kunne siges, hvorledes disse ombygninger i praksis kan gennemføres, idet der er tale om en kompliceret ombygning i et gammelt hus, hvor undersøgelserne bl.a. involverer grundundersøgelser samt undersøgelse af de bærende konstruktioner, ligesom byplan og brandmæssige spørgsmål må afklares.

Herudover er der fra Det kgl. Teater fremsat ønske om, at orkestergraven på GI. Scene udvides, således at den kan rumme 120 musici. Udvalget ønsker inden endelig stilling her til tages at kende udgifterne ved et sådant projekt, og man indstiller, at den kgl. bygningsinspektør bemyndiges til at lade orkestergraven indgå som et led i ovennævnte forslag til bygningsændringer.

Til udarbejdelse af det samlede overslag vil en bevilling på 275.000 kr. være nødvendig.

De samlede bygningsudgifter kan ikke opgives, førend overslag er udarbejdet. Der vil blive tale om udgifter af en

væsentlig størrelse, men det må fremhæves, at en forbedring af de bygningsmæssige forhold vil indebære en nødvendig letelse i det daglige arbejde og betyde en væsentlig rationalisering af driften med deraf følgende besparelser, som skønnes at være af en størrelsesorden, som kan retfærdiggøre en betydelig investering.

Det er i ovennævnte betænkning nr. 397 vedrørende Det kgl. Teater fremhævet, at de bygningsmæssige forhold er ganske utidssvarende og meget belastende for teatrets driftsøkonomi, og at det i øvrigt stadig bliver vanskeligere for teatret at fortsætte driften under de nuværende forhold. Som disse er nu, må teatrets repertoire i stort omfang fastlægges mere ud fra praktiske end kunstneriske hensyn. Ved ombygningerne afhjælpes også denne væsentlige gene, samtidig med at teatret kan anvende sine kunstnere bedre, idet der bliver større muligheder for oftere at spille store forestillinger.

Konklusion:

Som det fremgår af det ovenfor anførte om udvalgets synspunkter og indstillinger, må en løsning af Det kgl. Teaters bygningsmæssige problemer omfatte:

- 1) forbedring af prøvekapaciteten,
- 2
- 2) opførelse af en magasinbygning på 5.000 m² og
- 3) ombygning af GI. Scenes scenebygning incl. nærmagasinerne, der er fælles for GI. og Nye Scene.

Udvalget indstiller derfor i overensstemmelse hermed,

- 1) at ministeriet søger klarlagt, hvorvidt Odd Fellow Palæet kan erhverves for en acceptabel pris. Det bemærkes herved, at udvalgets forslag om at erstatte det foreliggende Artillerivej-projekt med en ren magasinbygning i ajourførte priser indebærer en besparelse på 9 - 10 mill. kr.,
- 2) at ministeriet for kulturelle anliggender i finansårene 1973-74 og 1974-75 søger de fornødne bevillinger til opførelse af en ren magasinbygning på Artillerivej,
- 3) at der i indeværende finansår søges en bevilling på

275.000 kr. til udarbejdelse af et skitseforslag vedrørende ombygning af GI. Scenes scenebygning m.m. I tilknytning hertil indstiller man i besvarelse af ministeriets skrivelse af 29. juni 1972, at den resterende del af bevillingen på finansloven for indeværende finansår til opførelse af Artillerivej-projektet på 250.000 kr. søges anvendt til ovennævnte formål.

Det må understreges, at en løsning af de bygningsmæssige problemer tillige er en afgørende forudsætning for, at teatrets turnerende virksomhed kan udvides i overensstemmelse med de tanker, der er redegjort for i udvalgets kommissorium."

Udvalget er bekendt med, at finansudvalget i november 1972 tiltrådte en bevilling på 275.000 kr. til udarbejdelse af et skitseforslag vedrørende ombygning af scenebygningen m.m. ved Det kgl. Teaters GI. Scene, og at der herefter af kgl. bygningsinspektør, arkitekt Nils Koppel er udarbejdet et skitseforslag. Forslaget viser, at projektet teknisk kan gennemføres, og at udgifterne herved anslås til 45 mill. kr. En ombygning af orkestergraven vil koste yderligere 3,6 mill. kr. For begge beløb er prisbasis oktober 1972 og incl. moms.

Projektet, der kan gennemføres inden for 2 spillesæsoner og 3 teaterferier, er en nybygning af hele området bag GI. Scenes bagvæg. Magasinbygningens administrationsfløj ud imod Holmens Kanal bevares dog.

En modernisering af de scenetekniske anlæg vil udover de nævnte beløb for om- og nybygning medføre udgifter på 14,6 mill. kr. og 10,7 mill. kr. for henholdsvis GI. og Nye Scene, jfr. i øvrigt bilag 1 og 2 vedrørende "Nogle muligheder for at motorisere og automatisere de scenetekniske anlæg". De samlede om- og nybygninger og moderniseringer skønnes i alt at ville halvere scenefunktionærernes arbejde og dermed lønudgiften hertil. Lønudgiften andrager ca. 10 mill. kr. årligt.

Udvalget er endvidere bekendt med, at finansudvalget i 1973 tiltrådte en bevilling på 6,8 mill. kr. til opførelse af en magasinbygning, og at arbejdet, der var udbudt i li-

citation i juli 1973, skulle være påbegyndt i november 1973, men at bygge- og anlægsstoppet for det offentliges byggevirk-somhed indtil videre har **hindret** en iværksættelse af opførel-sen.

III. Driftsøkonomisk udvalgs betænkninger.

Driftsøkonomisk udvalg blev nedsat af ministeren for kulturelle anliggender den 19. marts 1964 og ophævet den 20. april 1972. Det skulle behandle spørgsmål omkring Det kgl. Teaters driftsforhold, som var fremdraget af 4. revi-sionsdepartement i en række analyser af teatrets udgifter og indtægter inden for perioden 1954-55 til 1965-66.

Udvalgets arbejde er resulteret i følgende 4 delbe-tænkninger: 1) Indstilling af 26. maj 1964 vedrørende Det kgl. Kapels forhold, 2) Delbetænkning af september 1966 ved-rørende teatrets ledelsesstruktur og økonomisk-administra-tive forvaltning, 3) Delbetænkning af november 1968 vedrø-rende teatrets personaleforhold, ansættelsesforhold m.v. samt 4) Delbetænkning af marts 1969 vedrørende opbevaring af dekorationsmateriel og kostumer samt løsning af de sce-netekniske forhold. De tre førstnævnte betænkninger er af-givet til ministeren, hvorimod den fjerde blev sat i bero med henblik på yderligere undersøgelser vedrørende de byg-ningsmæssige (herunder ny magasinbygning på Artillerivej), scenetekniske og økonomiske spørgsmål og forhold.

De i betænkningerne stillede forslag er gennemført af teatret bortset fra enkelte spørgsmål, som af bevillings-eller forhandlingsmæssige årsager ikke er løst, f.eks. navn-lig spørgsmålet om pligt til dublering af roller samt om ud-videlse af specielt kapel og kor.

I det følgende gives en kort beskrivelse af forslagernes gennemførelse:

1. Økonomisk planlægning og kontrol.

økonomidirektøren lader udarbejde budgetter for hvert

enkelt forestillingsværk. Disse budgetter omfatter forventede udgifter ved produktion af værket samt de aftenlige udgifter ved opførelse af værket (udgifter til f.eks. statistiker, teknisk og kunstnerisk assistance m.v.). Forestillingsbudgetterne danner baggrund for totalbudgetter for hver enkelt sæson.

Driftsøkonomisk udvalg har anbefalet, at teatret udarbejder budgetoverslag over en periode på 5 år. Praksis har vist, at det ikke har været muligt for et teater at foretage en så langsigtet budgettering for en forestilling, idet endelig beslutning om hvilke værker, der skal spilles og dermed produktionens og opførelsens art, stil og omfang, tidligst vil kunne være endeligt besluttet 1½ år før tidspunktet for premieren.

Bidrag til de årlige finanslovforslag udarbejdes ca. 1 år før udgiftsbevillingerne må anvendes. Teatrets budget kan i denne forbindelse sammenlignes med research-programmer i et privat firma. Til disse programmer budgetteres med et totalbudget, der eventuelt vil kunne forhøjes eller formindskes, mens størrelsen af de enkelte udgiftsposter først vil være endeligt kendt ved programmets afslutning.

Økonomidirektøren fører periodisk kontrol med forestillings- og sæsonbudgetternes overholdelse, ligesom han godkender ændringer i budgetterne.

2. Ledelsesstruktur i administrationen.

Teatret har oprettet:

- a) Indkøbskontor til centralisering af teatrets indkøb, indhentning af tilbud fra firmaer, indgåelse af rammeaftaler med leverandører m.v.
- b) Personaleadministration **til centralisering** af personale spørgsmål, bl.a. gennem ansættelse af en personalechef og oprettelse af et lønningskontor.
- c) Sektion til planlægning og koordinering af forestillingernes produktion, prøver og opførelser. Med virkning fra den 1. juli 1973 er funktionerne fordelt på to stillinger, en planlægningsleder (prøver og opførelser) og en produktionsleder.

En stilling som leder for samtlige tekniske afdelin-

ger (teknisk direktør) har det - som forudset af udvalget - endnu ikke været muligt at besætte.

3. Personale- og ansættelsesforhold for de kunstneriske personaler.

Betænkningerne indeholder forslag til ændring og supplering af de bestående forhold, og forslagene havde til formål at indgå i de forestående forhandlinger mellem teatret og dets personaleorganisationer om en revision **af** de gældende reglementer.

Nærværende udvalgs sekretariat har udarbejdet et resumé over forslagene, som er optrykt som bilag 3.

Det fremgår heraf, at de fleste af forslagene er optaget i de med virkning fra den 1. juli 1970 gennemførte reglementer om løn- og ansættelsesforhold, tjenestetid m.m.

4. Dekorationer, kostumer og scenetekniske forhold.

Teatret følger betænkningernes retningslinier for opbevaring og kassation af dekorationsmateriel og kostumer.

Dekorationsmateriel, der ikke vedrører stamrepertoire, kasseres som hovedregel, når forestillingen er udspillet, d.v.s. når forestillingen ikke forventes optaget i den følgende sæson. Kassation vil for skuespil normalt ske senest 3 år og for opera og ballet senest 6 år efter premieren. Der er herved specielt taget hensyn til, **at** generel genanvendelse af dekorationsmateriel kræver et meget omfattende magasinareal, og dekomponering efter en årrækkes opbevaring kræver omfattende reparationer ved genopsætning, samt til **at** dekomponering yderst sjældent kan anvendes i en anden forestilling end den, hvortil de oprindeligt er produceret.

Kostumer kasseres, når de er udslidte, eller når der er tale om helt specielle kostumer, hvis genanvendelsesmulighed er meget ringe. De ovenfor nævnte ulemper for dekomponering gælder ikke for kostumer, bl.a. som følge af at selv en enkelt genanvendelse af et kostume ud fra rent økonomiske betragtninger vil kunne lønne sig (nyfremstilling kontra ringe magasinplads).

I betænkningerne er det tillige overvejet at nyindrettede værksteder uden for teatrets nuværende bygninger, der lider af pladsmangel for så vidt angår prøvelokaler, kunstnergarderobes og interne magasiner. Betænkningerne pointe-

rer dog samtidigt, at værkstedernes **forbliven** på teatret må anses for den gunstigste løsning.

Endelig indeholder betænkningerne forslag om, at spørgsmålet om udarbejdelse af egentlige og detaljerede forslag vedrørende de scenetekniske forhold henskydes til Byggeudvalget vedrørende Det kgl. Teater. Man fandt dog en undersøgelse af såvel de interne som de eksterne transportveje mest påkrævet, således at der snarest muligt, eventuelt med bistand af udenlandske teaterteknikere, blev foretaget en samlet vurdering med henblik på udarbejdelse af konkrete forslag, herunder muligheden for at lette det manuelle transportarbejde med mekaniske hjælpemidler. Man påpegede de snævre interne transportveje og utilstrækkelige pladsforhold samt de dårlige tilkørselsforhold og niveauforskelle mellem gade (Kolonnaden), scener og magasin.

Herom henvises til det af nærværende udvalg indhentede skitseprojekt, jfr. afsnit II om bygningsmæssige problemer.

Konklusion.

De i Driftsøkonomisk udvalgs betænkninger indeholdte forslag er således næsten alle gennemført af teatret. Dette har indebåret en forbedring og effektivisering.

Driftsøkonomisk udvalg stillede sit fortsatte arbejde i bero på ministerens indstilling til opførelse af en ny teaterbygning.

De afgivne delbetænkninger er derfor ikke tilstrækkelige i omfang og koordinering til at opfylde den af Driftsøkonomisk udvalg ønskede helhedsløsning.

I april 1972 meddelte ministeren for kulturelle anliggender nærværende udvalg, at ministeriet ikke anså det for forsvarligt og økonomisk muligt inden for overskuelig tid at søge gennemført et forslag om opførelse af et nyt opera- og ballethus til brug for Det kgl. Teater, og at et sådant forslag herefter måtte udskydes til en mere uvis fremtid. Ministeren anmodede udvalget om, at disse oplysninger måtte blive lagt til grund, når man udarbejdede forslag.

IV. Det kgl. Teaters driftsøkonomiske forhold.

Indledning.

Det er udvalgets opfattelse, at de aktuelle muligheder for besparelser på Det kgl. Teaters drift især ligger i de teknisk/administrative afdelinger, idet man i disse afdelinger vil kunne drage nytte af de tekniske fremskridt, der præger samfundsudviklingen i øvrigt, og dermed få andel i de hermed forbundne produktivitetsgevinster. Samme muligheder foreligger ikke på det kunstneriske område.

Ved skuespil-, opera- og balletopførelser, hvor man er afhængig af den personlige kontakt med publikum, har man kun i meget begrænset omfang kunnet drage nytte af de faktorer, der på de fleste andre produktionsområder har medført produktivitetsgevinster. Ny teknologi, forøget kapitalapparat, bedre uddannet arbejdskraft, stordriftsfordele har på langt de fleste områder ført til stærkt stigende udbytte pr. arbejdstime.

Ifølge sagens natur gælder dette ikke de kunstneriske præstationer, antallet af rollehavende, der uløseligt er knyttet til det dramatiske værk, og de krav der i kunstnerisk henseende stilles til landets nationalscene, hvorfor besparelsesmuligheder ikke foreligger på dette område.

Driften af Det kgl. Teater har som tilsvarende teatre og institutioner i udlandet gennem en længere årrække i takt med den almindelige pris- og lønudvikling været præget af en fortsat vækst i udgifterne, som ikke kan følges op af tilsvarende indtægtsstigninger. Resultatet heraf har været et voksende behov for økonomisk støtte til den fortsatte drift.

Denne udvikling må anses for at være et uundgåeligt resultat af teknikken/teknologien ved "levende" forestillinger, såsom teater, koncertvirksomhed o.lign., der i et industrialiseret samfund i visse henseender kan sammenlignes med en servicebetonet, håndværksmæssig produktion.

Generelt må det forudses, at udviklingen vil fortsætte også i fremtiden og føre til behov for tilskud på stadig større beløb. Dette vil dog i nogen grad kunne modvirkes ved bygningsmæssige investeringer og ved rationalisering inden for de ikke-kunstneriske afdelinger.

Det kgl. Teaters indtægter.

Billetindtægterne har efter en nedgang fra sæsonen 1968-69 til 1969-70 fra 7,6 mill. kr. til 7,2 mill. kr. været uændrede i de følgende 2 år for i sæsonen 1972-73 at stige med 0,7 mill. kr. til 8,0 mill. kr.

I publikumsbelægningsprocenterne ' og i værdibelægningsprocenterne ' genfinder man, som det fremgår af bilagstabel nr. 4 den samme udviklingstendens. Det må fremhæves, at belægningsprocenterne for Det kgl. **Teater** ligger væsentligt over gennemsnittet af de øvrige **danske teatres**. Det er udvalgets opfattelse, at Det kgl. **Teater næppe** kan drives med højere belægningsprocenter **eller indtægter**.

De af Arte formidlede abonnementsordninger indebærer, at publikum nu kan komme i de øvrige københavnske teatre for ca. halv pris. På denne baggrund må det antages, at publikum på lidt længere sigt vil nå til den opfattelse, at Det kgl. Teaters priser ligger i overkanten, især for så vidt angår abonnementspriserne, idet rabatten for abonnenterne kun andrager 10 %. Hertil kommer, at publikum i højere grad fordrer at sidde, se og høre ordentligt, når de går i teatret. Færre og færre er tilfredse med at opleve en teaterforestilling gennem en teaterkikkert - siddende på en dårlig stol. Den ændrede indstilling har medført, at et teaters mindre gode pladser på etagerne eller galleriet er blevet vanskelige at sælge. Denne udvikling er intensiveret efter gennemførelsen af den nye storkøbenhavnske abonnementsordning. Et fald i værdibelægningsprocenten med vigende indtægter som konsekvens forekommer på denne baggrund ikke usandsynlig. Efter udvalgets opfattelse bør teatrets prispolitik derfor tages op til fornyet overvejelse med henblik på en harmonisering med de øvrige københavnske teatres priser til gavn for publikum og til sikring af belægningsprocenten.

- 1) Ved publikumsbelægningsprocent forstås antal besatte pladser i procent af samlede antal pladser i teatret.
- 2) Ved værdibelægningsprocent forstås billetindtægten ved en forestilling i procent af billetindtægten ved udsolgt hus til ordinære priser.

Samtidig bør man tage konsekvensen af, at det allerede har kunnet konstateres, at billetterne på galleriet på GI. Scene meget vanskeligt kan sælges - bortset fra til operaforestillinger - og nedlægge disse pladser med undtagelse af de bedste.

Udgifterne ved driften af Det kgl. Teater.

De samlede bruttoudgifter (excl. pensionsudgifter) ved driften af Det kgl. Teater androg i 1972-73 73 mill. kr. Lønudgiften androg alene ca. 58 mill. kr. eller ca. 80 %, hvilket som nævnt kan tages som udtryk for, at der er tale om en håndværkspræget produktion. De resterende ca. 20 % er fordelt på en række udgiftsarter med udgifterne til materialer som de største - godt 5 %. Såfremt royalties til forfattere, komponister m.v. samt betaling for tjenesteydelser betragtes som løndele, vil lønudgiften udgøre knapt 85 %. Ses der endelig bort fra udgifter til egne bygninger, husleje, skatter og afgifter m.v., vil udgifterne til materialer ved opsætning af forestillinger være mindre end 10 % af de samlede udgifter.

På denne baggrund må det derfor være klart, at eventuelle muligheder for væsentlige besparelser på teatrets budget i form af en rationalisering må referere sig til lønudgifterne og dermed personalet.

Det må imidlertid pointeres, at teatrets personalebehov og muligheden for en nedsættelse heraf vil være afhængig af de til enhver tid værende krav til antal, art og kvalitet af aktiviteter (forestillinger, turné m.v.).

Den nuværende aktivitetsform med dagligt skiftende repertoire indebærer i sig selv et stort personalebehov. Et enklere repertoiresystem med en anden sæsonplanlægning vil give bedre anvendelse af mange af teatrets medarbejdere og dermed give besparelsmuligheder.

En udvidelse af turnéaktiviteten vil derimod føre til øgede driftsudgifter.

Kunstneriske afdelinger.

Omkring 60 % af omkostningerne ved driften af Det kgl. Teater hidrører fra de kunstneriske afdelinger (lønninger, pensioner og opsætningsudgifter), hvor det er

afdelingerne med de store behov for personale som opera og ballet, der tegner sig for de væsentligste andele af det samlede budget, jfr. bilag 5 "Det kgl. Teaters regnskab for finansåret 1972-73 fordelt på finanslovens konti" samt bilag 6 "Det kgl. Teaters regnskab for finansåret 1972-73 fordelt på de enkelte **kunstarter**".

Lønningsudgifterne for de kunstneriske afdelinger fordeles sig som **følger**:

		<u>1972-73</u>
Skuespil	16 %	5,0 mill. kr.
Opera og kor	27 %	8,2 mill. kr.
Kapel	35 %	10,8 mill. kr.
Ballet	22 %	6,6 mill. kr.
I alt	100 %	30,6 mill. kr.

Det er udvalgets indtryk, at besparelsesmulighederne inden for de kunstneriske afdelinger er begrænsede. Det nye reglement for Det kgl. Teater indebærer imidlertid i lighed med tjenestemandsløven af 1969, muligheder for åremålsansættelse og dermed en adgang til en mere smidig ansættelsespolitik. Åremålsansættelse indebærer i princippet en højere aflønning, men en lavere pensionsudgift og derved muligvis en besparelse på det samlede budget. Det er dog ikke udvalgets opfattelse, at man herigennem i nævneværdig udstrækning vil kunne opnå en begrænsning af det ansatte personale, men måske en mere optimal anvendelse af kunstnerne.

En yderligere besparelsesmulighed inden for de kunstneriske afdelinger foreligger, såfremt en sammenslutning af Det kgl. Kapel og statsradiofoniens symfoniorkester viser sig realiserbar i løbet af nogle år, jfr. side 47, IX. Muligheder for samarbejde med Danmarks Radio. Orkestre.

I tilknytning hertil skal man endvidere pege på de besparelsesmuligheder, der måtte ligge i et øget nordisk samarbejde for så vidt angår opsætning af opera- og balletforestillinger. Udvalget finder, at man bør undersøge mulighederne for en intensivering af et sådant samarbejde på nordisk plan.

Endelig må der inden for de kunstneriske afdelinger foreligge besparelsesmuligheder ved at gennemføre en mindre skarp sondring mellem kunstarterne, således at kunstnerne

forpligtes til uden særligt vederlag at medvirke i en anden kunstform end den, de er uddannet i.

Det er udvalgets opfattelse, at de bygningsmæssige forbedringer, som udvalget har foreslået, vil forøge teatrets muligheder for at producere flere forestillinger, og hvad der er væsentligt - når der har vist sig en publikumsinteresse herfor - at spille de producerede forestillinger i større udstrækning end tilfældet er i dag, hvor en række flaskehalser af mere teknisk art hindrer en rimelig, kunstnerisk og økonomisk tilrettelæggelse af repertoiret. Bl.a. vil tilvejebringelse som foreslået af udvalget af bedre prøveforhold og scenemaessige forbedringer forøge teatrets muligheder for at turnere med det løbende repertoire. Dette vil indebære, at det offentlige og dermed befolkningen i hele landet vil kunne få større glæde af den støtte til teaterdrift, staten yder gennem driften af nationalscenen, og dermed på en måde en mere rationel drift.

Udvalget vil i denne forbindelse pege på, at dette ikke er ensbetydende med besparelser - snarere tværtimod, idet turnévirkosomhed uundgåeligt er forbundet med særlige omkostninger. Udvalget lægger imidlertid vægt på, at man gennem de foreslåede ændringer af teatrets forhold kan opnå et væsentligt forbedret produktionsresultat i form af en udvidet/forbedret **forestillingsaktivitet** til gavn for publikum.

Teknisk/administrative afdelinger.

Af de Samlede driftsudgifter i 1972-73 på 73 mill. kr. tegner de teknisk/administrative afdelinger sig for ca. de 40 %, hvoraf størsteparten går til lønninger.

Størrelsen af det tekniske personale er bl.a. afhængig af de bygningsmæssige, specielt scenetekniske faciliteter. Den af udvalget foreslåede investering i en ombygning med henblik på en smidiggørelse af arbejdsformen forventes at være en økonomisk fornuftig disposition som følge af muligheden for mekanisering af arbejdet på scenerne og i magasinerne og dermed for personaleindskrænkninger samt for en nedgang i behovet for overarbejde.

Det er udvalgets indtryk, at man herudover ved en gennemgang af den eksisterende organisation, herunder kompetencefordelingen, med henblik på en omlægning af planlægningen

og en rationalisering af arbejdsgangen vil kunne opnå en besparelse.

Generelle erfaringer, som private firmaer har gjort ved benyttelse af et dygtigt rationaliseringsfirma, viser, at man kan opnå besparelser på ca. 20 % af driftsudgifterne. Dette ville i så fald for de teknisk/administrative afdelinger på Det kgl. Teater beløbe sig til ca. 4 mill. kr. Hvorvidt dette i praksis er muligt for Det kgl. Teater kan kun en nærmere forundersøgelse af et rationaliseringsfirma afgøre.

Udvalget finder således, at der absolut er et behov for at få analyseret teatrets organisation, arbejdstidsregler m.m. med henblik på at finde frem til rationaliseringsmuligheder.

Det er udvalget bekendt, at teatret tidligere har henledt opmærksomheden på det hensigtsmæssige i en rationaliseringsundersøgelse, men at man specielt af økonomiske årsager måtte indskrænke sig til midlertidig ansættelse af en konsulent på dette område.

Det er udvalgets opfattelse, at den omhandlede rationaliseringsundersøgelse bør søges løst ved at anmode et rationaliseringsfirma om i samarbejde med teaterchefen og ministeriet for kulturelle anliggender at påtage sig opgaven. Opgaven bør endvidere søges løst i samarbejde med de forskellige afdelingers ledere og tillidsmænd.

Rationaliseringsundersøgelsen bør også omfatte Det kgl. Teaters personale- og lønningsstruktur med henblik på en begrænsning af lønningsudgifterne gennem ændrede ansættelses- og aflønningsformer og en forbedret anvendelse af personalet.

En del af rationaliseringsforslagene må kunne gennemføres og afsluttes løbende. Personaleindskrænkninger bør gennemføres med rimelige overgangsordninger.

Udvalget må anse det for nødvendigt, at der i så høj grad som muligt, sker en langsigtet planlægning af repertoire. Herved skulle kunne opnås den bedst mulige tilrettelæggelse af produktionen og dermed personalebesparelser.

Langsigtet planlægning er i øvrigt også en betingelse for en øget turnerende virksomhed.

Udover at gennemgå den teknisk/administrative opbygning af teatret, herunder regler om ansættelses- og aflønningsformer, lønninger, pensioner, arbejdstidsregler m.m., bør

rationaliseringsgruppen se på mulighederne for en yderligere effektivisering og udbygning af budgetlægningen og den økonomiske kontrol, der sikrer overholdelse af såvel det generelle budget som budgettet for den enkelte forestilling, således at økonomiske hensyn kan få en mere central placering.

Teatrets ledelsesstruktur.

Det har i udvalget været overvejet, hvorvidt der kan foretages en administrativ adskillelse af kunstarterne, således at teaterchefen fastsætter særskilt budget for hver enkelt kunststart, dog således at der afsættes en passende rådighedssum til udjævning af de forskelle, der på et teater med flere kunstarter må opstå mellem budget og regnskaber, **samt** til gennemførelse af særlige initiativer.

Man ville således på finansloven kunne se, hvorledes **udgifter og** indtægter for hele teatrets virksomhed fordeler sig, **hvilket** skønnes at ville være gavnligt såvel over for **de bevilgende myndigheder** som for offentligheden.

Det forudsættes, at de nugældende muligheder for at **overføre beløb mellem de** enkelte konti bevarer.

En **opdeling** af budgettet på de 3 kunstarter, skuespil, **opera og ballet, og i** tilknytning hertil en udvidelse af de **kunstneriske afdelingschefer** administrative og økonomiske kompetence og ansvar **bør** overvejes.

Der henvises i øvrigt til foranstående afsnit om gennemførelse af Driftsøkonomisk udvalgs delbetænkninger.

Indstilling.

Som resultat af udvalgets undersøgelser og overvejelser skal man pege på følgende spørgsmål:

- 1) Det bør undersøges, hvorvidt en samordning og på længere sigt en sammenlægning af Det kgl. Kapel og radiosymfoniorkestrets aktiviteter kan realiseres.
- 2) Mulighederne for gennem et intensiveret samarbejde på nordisk plan på operaens og ballettens område at opnå driftsbesparelser bør undersøges.

- 3) En opdeling af budgettet på de 3 kunstarter, skuespil, opera og ballet, og i tilknytning hertil en udvidelse af de kunstneriske afdelingscheferes administrative og økonomiske kompetence og ansvar bør overvejes.
- 4) Den nuværende opdeling mellem kunstnergrupperne synes at hindre en bedre anvendelse - uden særhonorering - af den samlede kunstneriske stab på teatret. Mulighederne for en ophævelse af gældende u hensigtsmæssige son dringer bør undersøges.
- 5) Det nuværende personaletal, specielt inden for det scenetekniske personale, forekommer at være stort. Dette må formodes bl.a. at hænge sammen med manglende bygningsmæssige (scenetekniske) faciliteter samt aktivitetshindrende, overenskomstmæssige faggrænser.
- 6) Det bør overvejes, om det er nødvendigt at opretholde - i hvert fald i nuværende omfang - den betjening af publikum, der varetages af garderobedamer og kontrollører.
- 7) Det bør undersøges, om kapaciteten og dermed personaleantallet på teatrets værksteder (snekkersal, malersal, systuer og garderober) og magasiner er sat i relation til at skulle kunne klare periodevise spidsbelastningssituationer. I sådanne situationer vil der eventuelt kunne søges bistand hos private firmaer, andre teatervirksomheder eller anvendes løs arbejdskraft. Periodiske belastninger vil efter udvalgets opfattelse mest økonomisk kunne klares på denne måde. Endvidere bør også her spørgsmålet omkring mulige effektivitetshindrende faggrænser undersøges.
- 8) Visse af de overenskomstmæssigt fastsatte lønninger for det ikke-kunstneriske personale synes i lighed med, hvad man finder inden for anden offentlig virksomhed, at være i overkanten i forhold til lønninger på det private arbejdsmarked. Udvalget er opmærksom på, at kompetencen til at indgå aftaler om overenskomster med virkning fra overenskomstfornyelserne foråret 1973 er samlet i finansministeriet.
- 9) Udvalget finder det ikke rimeligt, at teatrets budget fortsat belastes med udgifter (tilskud) til pensioner

under pensionsfonden, så længe sådanne udgifter for andre statsinstitutioner opføres under finansministeriets budget.

- 10) Det er udvalgets opfattelse, at Det kgl. Teater ved fremtidige ansættelser i videst muligt omfang bør undgå ansættelser i pensionsgivende stillinger og foretrække ansættelser i henhold til overenskomster eller særlig kontrakt.
- 11) På teatrets budget opføres endvidere udgifter til undervisningsvirksomhed vedrørende operaakademiet og Den kgl. Balletskole. Udvalget finder, at disse udgifter som den egentlige teaterdrift uvedkommende bør udskilles på selvstændige konti. Udvalget er opmærksom på, at spørgsmålet om balletskolens fremtidige struktur er behandlet i et særligt udvalg.
- 12) Det virker urimeligt og meget lidt befordrende på sparelysten og lidet opfordrende på arbejdslysten, at finanslovens system indebærer, at en institution som Det kgl. Teater i realiteten ikke kan modregne udgifter med indtægter, således at den er beføjet til at overskride udgiftsbudgettet med eventuelle merindtægter.

Det er endvidere hæmmende for en rationel drift, at eventuel besparelse i et finansår ikke kan overføres til et følgende finansår, specielt under hensyn til at teatervirksomhed i budgetmæssig henseende er og må være stærkt svingende fra år til år.

Udvalget indstiller, at der søges tilvejebragt den fornødne bevilling til gennemførelse af en rationaliseringsundersøgelse af Det kgl. Teaters drift.

Det er udvalgets opfattelse, at der herved - med udgangspunkt i generelle erfaringer i erhvervsvirksomheder - vil kunne opnås besparelser, samt at en gennemførelse af udvalgets forslag om bygningsmæssige forbedringer af GI. Scenes scenebygning og magasiner vil forøge besparelsesmulighederne væsentligt.

V. Det kgl. Teater - statsinstitution eller selvejende institution.

Udvalget har i forbindelse med en gennemgang af Det kgl. Teaters driftsøkonomiske forhold konstateret, at de budgetmæssige og regnskabsmæssige vilkår, herunder vilkårene for indgåelse af lønftaler, der gælder for statsinstitutioner, på flere områder er u hensigtsmæssige, når der er tale om driften af et teater. Der er et udtalt behov for, at disse vilkår, der ofte føles som snærende bånd, ændres således, at teatret får mulighed for at handle friere og mere økonomisk/forretningsmæssigt.

Udvalget har derfor overvejet, om en anden organisationsform ville være at foretrække. I Sverige og Norge er nationalscenerne aktieselskaber. Landsdelsscenerne her i landet er selvejende institutioner. Efter udvalgets opfattelse vil alternativet til statsinstitutionen for Det kgl. Teaters vedkommende være den selvejende institution.

Denne mulighed har været overvejet, og spørgsmålet har været drøftet med finansministeriet.

Udgangspunktet for overvejelserne har været, at man måtte sikre teatret større dispositionsfrihed, herunder adgang til at se teatrets økonomi i sammenhæng over en længere periode end et enkelt finansår.

Det nuværende system er for stift til i tilstrækkeligt omfang at imødekomme de økonomiske udsving, der forekommer for et teater i løbet af en sæson. Opstår der risiko for overskridelse af den givne bevilling i et finansår, må teatret, uanset om dette set over en lidt længere periode er rationelt eller ikke, ændre de planlagte dispositioner, således at overskridelse kan undgås. På tilsvarende måde kan eksempelvis en besparelse i et finansår ikke udnyttes af teatret i det følgende år.

Man har i statens institutioner et bevillingssystem, som medfører, at en statsinstitution ikke kan gennemføre en ny aktivitet, uanset om udgifterne herved dækkes af tilsvarende indtægter, heller ikke hvis der bliver tale om overskud.

Udvalget finder, at det vil være af stor betydning for Det kgl. Teaters drift, at der gives tilladelse til at overføre over- og underskud fra et finansår til et andet efter

derom nærmere fastsatte regler. Oprettelse af en reservefond ville kunne give teatrets ledelse større dispositionsfrihed og dermed åbne mulighed for en mere rationel drift.

Det ville endvidere være ønskeligt, om der i et videre omfang end hidtil var mulighed for teatret for at benytte indtægterne til afholdelse af driftsudgifter. For turnévirk-somheden vil det i praksis være en nødvendighed, at indtæg-ter må benyttes til delvis finansiering af udgifter. I det hele taget bør nye aktiviteter være tilladt, såfremt de kan finansieres ved indtægterne herved.

En sådan dispositionsfrihed kan umiddelbart gennemføres for en selvejende institution med statstilskud. Udvalget er-kender imidlertid, at der er risici og i en overgangsperiode mange vanskeligheder forbundet med Det kgl. Teaters omdannel-se til en selvejende institution.

Indstilling.

Da man ved drøftelse med finansministeriet har forstået, at der inden for det gældende bevillingssystem er mulighed for i hvert fald at nærme sig den ønskede dispositionsfrihed, indstiller udvalget, at Det kgl. Teater bevares som en stats-institution. Det er dog en forudsætning for udvalget, at man lempet vilkårene for teatrets drift, således at det opnår så mange som muligt af de fordele, der kunne opnås, hvis teatret var en selvejende institution.

VI. Ændringer i driftsformen på GI. og Nye Scene.

Baggrund og formål.

Udvalgets opgave er bl.a. at søge fremmet, at hele lan-det, i videre omfang end tilfældet er i dag, får mulighed for at overvære Det kgl. Teaters aktiviteter inden for alle kunstarter: Skuespil, ballet, opera og koncerter.

Dette kan ske først og fremmest gennem en udvidelse af teatrets turnéaktiviteter.

En undersøgelse af driftsformen på Det kgl. Teaters GI.

og Nye Scene har vist, at den måde, hvorpå man opfører forestillinger i dagligt skiftende repertoire, i høj grad gør det vanskeligt for teatret at planlægge en turnévirksomhed.

Det kgl. Teaters samlede aktiviteter omfatter i løbet af en sæson 900 opførelser af og 3.000 prøver på i alt 65 - 70 værker. Dette betyder, at der er i alt 12 forskellige former for prøver og 3 - 4 forskellige forestillinger incl. turneer dagligt.

Ene af alle danske teatre spiller Det kgl. Teater et sådant omfattende repertoire med skiftende forestillinger hver aften og med alle kunstarter repræsenteret uge for uge.

Det er indlysende, at et sådant system må vanskeliggøre planlægningen.

Den ændrede sceneopbygning næsten hver aften tager megen tid - og den er dyr - og hvad der er væsentligt i denne forbindelse, den forringer mulighederne for og effektiviteten af prøver på scenerne. Endvidere indebærer det gældende system et væsentligt større behov for prøver. En forestilling, der ikke har været spillet i nogle uger, kræver nye prøver, når den tages på plakaten igen (repriseprøver).

Når Det kgl. Teaters spilleform på scenerne på Kgs. Nytorv skal ses i relation til turnévirksomhed, vil man konstatere, at teatrets turnémuligheder er forringede.

Udvalget går derfor ind for, at Det kgl. Teater forlader traditionen med dagligt skiftende repertoire inden for de 3 kunstarter og i stedet spiller forestillingerne inden for hver enkelt kunststart i blokke, d.v.s. at forestillingen efter premiere så kontinuerligt som muligt holdes fast på repertoire i en længere periode.

Blokspil.

Blokafspilning kan gennemføres på mange måder, der kan varieres fra sæson til sæson under hensyn til skiftende repertoireønsker, antal af personale, turneer, publikumsinteresse m.v.

Det forslag, som teatret foreløbigt påregner at gennemføre som forsdg, er udførligt beskrevet i bilag nr. 7.

Forslaget går i korthed ud på følgende:

På GI. og Nye Scene inddeles sæsonen i forskudte perioder på omkring 6 uger, således at der i hver periode på den

enkelte scene normalt kun opføres forestillinger inden for én kunstart, skuespil, opera eller ballet.

Forud for hver periode indstuderer kunstarten en ny forestilling med henblik på premiere ved periodens begyndelse. For skuespillets vedkommende opføres premiereforestillingen hver aften i 6-ugersperioden, idet den herefter forudsættes "udspillet". For ballet og opera opføres premiereforestillingen skiftende med 3 a 4 repriseforestillinger (værker fra tidligere sæsoner og perioder, der genindstudies enten samtidigt med premiereforestillingen eller i "forestillingsperioden").

En periode med operaer kan eksempelvis indebære, at der den første uge opføres 3 forskellige operaforestillinger, og at den ene af disse i den følgende uge afløses af en ny opera. 6-ugersperioden vil normalt veksle mellem 4 a 5 forskellige forestillinger.

Forslaget forudsætter, at antallet af nyindstuderinger (premierer) på de store scener som hidtil er 10 til 12 i hver sæson, bestående af f.eks. 5 a 6 skuespil og 2 a 3 nyindstuderede forestillinger af henholdsvis "opera og ballet.

Comediehuset forudsættes at fortsætte sin virksomhed som hidtil.

For at klare problemerne, hvis en forestilling må opgives eller midlertidigt udsættes som følge af sygdom, svigten af publikumsinteresse eller andre årsager, bør teatret til stadighed råde over et "spilleklart forestillingslager" af mindre kompliceret personale- og dekorationsmæssigt omfang, der umiddelbart vil kunne anvendes både på GI. og Nye Scene. Dette kræver indstudering af 6 til 8 værker af kortere varighed (2 a 3 enaktere inden for hver kunstart), der til enhver tid vil kunne opføres i skiftende kombinationer. Forestillinger, som er produceret specielt til turnébrug på mindre scener vil eventuelt også kunne anvendes.

Forslaget indebærer, at kunstarterne på skift har nedsatte aktiviteter eller er uden aktiviteter på Det kgl. Teaters scener. Disse perioder vil give mulighed for udvidet prøv virksomhed, medvirken i turné, koncerter, radio, TV, film m. v.

Det bør endelig bemærkes, at der ved planlægningen af den enkelte sæson - i begrænset omfang i løbet af sæsonen -

er mulighed for at tage hensyn til, at enkelte forestillinger vil kræve en længere indstuderingsperiode end 6 uger. Ved planlægningen kan endvidere tilgodeses ønsker om forestillinger, hvor alle kunstarter medvirker (f.eks. "Flagermusen") eller længerevarende turneer i udlandet af bl.a. balletten.

Forudsætninger.

Indførelse af en ændret sæsoninddeling forudsætter, at den kommende sæsons repertoire, prøveforløb, spilleperioder og behovet for kunstnere i sæsonens løb, fastlægges i god tid, inden sæsonen begynder.

Overenskomster og reglementer m.m. må tilpasses de ændrede vilkår, hvor kunstnerstaben må være indstillet på i perioder at være på scenen hver aften.

Endelig forudsætter sammenhængende perioder med musikdramatiske forestillinger, at Det kgl. Teater kan råde over et større antal musikere, end der i dag er i Det kgl. Kapel. Den ændrede sæsoninddeling vil uundgåeligt indebære, at der 1 perioder skal opføres musikdramatiske forestillinger på de 2 scener i København (balletter på den ene og opera på den anden) eller på den ene scene i København og samtidig under turné.

Den nuværende ordning, hvor man ved de lejlighedsvis dobbelte musikdramatiske forestillinger klarer sig med assistenter på en række kapelmusicipladser, vil ikke kunne løse problemet, når der bliver tale om et behov for assistenter, der strækker sig over en periode.

Dette problem er væsentligt, idet en forøgelse af antallet af kapelmusici ville medføre betydelige merudgifter. Udvalget mener derfor, at den nødvendige udvidelse af Det kgl. Kapels kapacitet i visse perioder må skaffes på anden måde.

For så vidt angår behovet for orkestermedvirken under provinsturneer anbefaler udvalget, at dette behov søges dækket ved landsdelsorkestrenes medvirken. Udvalget går ind for, at det bør fastslås som en tjenestepligt for landsdelsorkestrene at medvirke ved Det kgl. Teaters musikdramatiske forestillinger i provinsen.

Med hensyn til forestillingerne på de 2 scener i Køben-

havn bør der søges etableret et tættere samarbejde med Danmarks Radio om radiosymfoniorkestrets og underholdningsorkestrets medvirken, jfr. afsnit IX. Muligheder for samarbejde med Danmarks Radio.

For Sjællands Symfoniorkesters vedkommende må pligten udover medvirken ved teatrets forestillinger i provinsen tillige omfatte en pligt til i et vist omfang at gøre tjeneste ved forestillinger på scenerne i København.

Vurdering af fordele og ulemper ved at spille forestillingerne i sammenhæng.

Udvalget er opmærksom på, at den nuværende **repertoire**-form med dagligt skiftende forestillinger kan forekomme attraktiv. Den indebærer den fordel, at man kan udnytte en succes i højere grad end oprindeligt forudsat, og modsat at en mindre besøgt forestilling hurtigt kan tages af plakaten.

Fordelene ved en blokafspilning er imidlertid mange. Det kgl. Teaters prøve- og scenetekniske kapacitet udnyttes i dag indtil bristepunktet. Situationen er næppe holdbar. Der afholdes udgifter, der kunne spares i en mindre presset produktionssituation. De mange spidsbelastninger må søges undgået, hvilket bl.a. vil nedsætte overarbejdet.

Som allerede nævnt betyder det at spille repertoiret i sammenhæng i stedet for vekslende fra aften til aften, at behovet for repriseprøver mindskes. Det betyder endvidere, at turnévirkomheden kan ske i sammenhængende perioder, der er kendt forud*for sæsonens begyndelse.

Disse 2 forhold indebærer i sig selv en række fordele. De væsentligt færre repriseprøver betyder en billigørelse, bl.a. i kraft af at behovet for prøvesale og for daglige prøver på scenerne mindskes. De daglige prøver medfører, at sceneopbygningen fra den foregående aften skal fjernes, at der til dagens prøver skal udføres ny sceneopbygning, der skal tages ned igen nogle timer senere for at give plads for aftenens forestilling. En formindskelse af behovet for skiftende prøver på scenen vil således umiddelbart betyde, at den uforholdsmæssigt store stab af scenefunktionærer og det store antal overarbejdstimer vil kunne reduceres.

De færre forestillinger i det løbende repertoire reducerer endvidere behovet for magasinplads på teatret.

Det kgl. Teaters ledelse er af den opfattelse, at blokspillet giver kunstnerisk bedre resultater. Forestillingerne vil få en bedre udførelse, når de bliver spillet sammenhængende. For kunstnerne vil det være en fordel, at de får deres arbejde bedre tilrettelagt, og teatret får bedre udnyttelse af de kunstneriske ressourcer, man råder over.

Engagering af kunstnere til enkelte roller i nærmere afgrænsede perioder vil i højere grad end tilfældet er i dag, kunne afløse engagering for en sæson eller for flere sæsoner, hvilket i sig selv medfører, at sammensætningen og størrelsen af den samlede kunstnerstab kan bringes i nøje overensstemmelse med teatrets aktuelle behov.

Den bedre planlægning, som nyordningen giver mulighed for, vil også betyde, at der kan spares væsentlige beløb på transport, dels under turneer og dels ved transport til og fra magasiner og til scenerne på Kgs. Nytorv. Udover væsentlige besparelser ved det formindskede behov for scenefunktionærer vil der også kunne opnås mindre besparelser på skræddersal, snedkersal og malersal.

Blokafspilning med afgrænsede opførelsesperioder giver også større muligheder for gæsteengagementer.

Den nøjere fastlæggelse af repertoire og af opførelsetidspunkter muliggør en bedre PR-virksomhed, såvel i relation til det publikum, der ønsker at se teatrets forestillinger på scenerne i København som i relation til publikum i provinsen, der ikke blot i god tid kan informeres om, at Det kgl. Teater kommer med et gæstespil, men også om med hvilken forestilling.

Indstilling.

Udvalget finder, at fordelene - såvel de økonomiske som de kunstneriske - ved at spille forestillingerne i blokke er så vægtige, at man indstiller, at Det kgl. Teater snarest muligt ændrer driftsformen ~ for at spille forestillingerne så vidt muligt kontinuerligt i stedet for at opføre dem i et dagligt skiftende repertoire.

Det kgl. Teaters ledelse har allerede i oktober 1973 fulgt udvalgets opfordring til at søge forestillingerne spillet i blokke fra sæsonen 1975-76.

VII. Det kgl. Teaters turnévirksomhed.

Udvalget finder, at det er vigtigt, at Det kgl. Teaters forestillinger kommer ud til et så stort publikum som muligt.

Ved transmissioner af Det kgl. Teaters forestillinger får hele landets befolkning mulighed for at overvære en forestilling i teatret på Kgs. Nytorv. Transmissionerne har en sådan interesse, at de efter udvalgets opfattelse bør være et fast led i teatrets virksomhed. Transmissioner kan dog ikke erstatte de levende forestillinger.

Publikum bør have mulighed for at opleve nationalscenens aktiviteter i det lokale miljø, således at teatrets forskellige forestillinger, koncerter m.m. kan indgå i de stedlige kulturelle tilbud til borgerne. Der har da også gennem årene både hos teaterforeningerne og hos publikum i øvrigt været en betydelig interesse for at få Det kgl. Teaters forestillinger ud. Belægningsprocenterne er derfor gennemgående høje.

Udvalget er opmærksom på, at der hidtil har været en særlig interesse for skuespilforestillingerne og gennemgående en noget mindre interesse for ballettens og operaens turnéforestillinger. Efter udvalgets opfattelse besidder de musikdramatiske kunstarter - balletten og operaen - så store værdier, at kendskabet til dem bør søges udbredt ved at gøre det muligt for en større del af landets befolkning at få udbytte af de ressourcer, landet gennem Det kgl. Teater råder over.

Udvalget finder, at en udbygning må gennemføres efterhånden som behovet vokser. Man er dog opmærksom på, at en turnévirksomhed er dyr og vil kræve øgede bevillinger.

Det kgl. Teaters aktiviteter uden for København har gennem de sidste år været stigende. Det gælder både de forestillinger, hvor udelukkende Det kgl. Teaters kunstnere medvirker, og de forestillinger hvor skuespillerne kommer dels fra Det kgl. Teater og dels udefra. I sidste tilfælde gennemføres turnévirksomheden i samarbejde med Det danske Teater, der stiller prøvelokaler til rådighed og varetager turnéledelsen m.m.

Det kgl. Teater viser årligt mindst 50 forestillinger i provinsen. Hertil kommer 60 - 90 i samarbejde med Det danske

Teater. Endvidere yder Det kgl. Teater støtte til Den jyske Opera i form af udlån af kunstnere og dekorationer.

Det kgl. Teaters turnévirkksomhed kan deles op i 2 kategorier:

- 1) Forestillinger, som er indstuderet og beregnet for GI. Scene eller Nye Scene, og som kunstnerisk forsvarligt og rent praktisk kun kan opføres på scener, som kan rumme forestillingen i dens oprindelige udformning.
- 2) Forestillinger, som a) er indstuderet og beregnet for opførelser på en af Det kgl. Teaters hjemscener, og som er tillempet for turné, og b) forestillinger, som specielt er indstuderet og beregnet på turnéopførelser.

Den første kategori omfatter hovedsageligt musikdramatiske forestillinger og person- og dekorationsmæssigt omfattende skuespilforestillinger.

Den anden kategori, som hovedsageligt findes inden for 'skuespillet og kun i mindre omfang i det musikdramatiske repertoire, hører til de personale- og dekorationsmæssigt mindre krævende forestillinger, der vil kunne opføres på de scener landet over, som kan modtage turneer fra de større turnerende teatre.

Lokaleproblemer uden for Kgs. Nytorv.

En absolut forudsætning for en udbygning af turnévirk-
somheden er, at der uden for Det kgl. Teater findes egnede lokaliteter til at rumme Det kgl. Teaters forestillinger.

For provinsens vedkommende gælder det, at der er få steder, hvor opera- og balletforestillinger kan opføres på fuld kunstnerisk forsvarlig måde. For tiden er kun Ålborg-
hallen egnet til at modtage opera- og balletforestillinger af større format.

Forinden en ændring og udbygning af Det kgl. Teaters rejsende virksomhed kan finde sted, må der derfor på lokal basis tilvejebringes lokaler med de nødvendige dimensioner og teatertekniske indretninger, således at det bliver muligt og kunstnerisk forsvarligt at opføre forestillinger i deres originale opsætning.

I den anledning er der ført uforbindende drøftelser med kommunale myndigheder og teater- og halledelser om fremtidig

anvendelse af eksisterende bygninger. Drøftelserne har vist, at der for så vidt angår Sønderjyllands-Hallen i Åbenrå, Herning-Hallen eller Holstebro-Hallen kan forventes et lokalt initiativ til at søge lokaliteterne indrettet således, at man kan modtage store forestillinger fra Det kgl. Teater.

Gæstespillene inden for de 3 kunstarter bør geografisk placeres således, at den turnerende virksomhed bliver landsdækkende. Gæstespil foreslås gennemført i byer, hvor der er eller kan tilvejebringes egnede lokaler, og hvor de trafikale forhold er således, at der kan trækkes publikum til ikke alene fra den pågældende by, men fra et større opland. Afstanden til andre, egnede og benyttede spillesteder må også tages i betragtning. Det er en forudsætning, at teaterlokalerne, der skal modtage musikdramatiske gæstespil og skuespiltourner, både i teknisk og bygningsmæssig henseende stort set er indrettet således, at Det kgl. Teaters dekorationer, rekvisitter m.v. umiddelbart kan anvendes. Scenen må have de rette dimensioner, således at ekstraudgifter til 2 eller flere sæt dekorationer undgås. Der må være rimelige faciliteter for kunstnerne, den tekniske stab og personalet i øvrigt i form af garderober, toiletter og baderum.

Særlige lokaleproblemer ved opera- og balletgæstespil.

Da indførelse af blokafspilning af forestillingerne på Kgs. Nytorv åbner mulighed for en udbygning af Det kgl. Teaters turnévirkosomhed, bl.a. i form af gæstespil i sammenhængende perioder og af længere varighed, er det tillige en forudsætning, at der til teaterlokalerne er knyttet prøvelokaler, således at operaen og balletten i forbindelse med gæstespiilet kan opretholde den nødvendige daglige prøve og træningsvirkosomhed.

Gæstespil med større forestillinger tænkes gennemført i op til 8 dage i træk i hver af de 3 haller: Ålborghallen, Sønderjyllands-Hallen og i Herning- eller Holstebro-Hallen. De mindre forestillinger forventes opført færre gange hvert spillested men flere steder, således at det også i dette tilfælde er af betydning, at der er de nødvendige lokaler til at prøve i.

De forestillinger, der i dag spilles i Ålborghallen, besøges af et publikum fra hele det nordjyske amt. Gennemføres

der en væsentlig forbedring af Herning-Hallen eller af Holstebro-Hallen, vil det være muligt at betjene publikum fra hele midtjylland. Den sønderjyske landsdel vil kunne dækkes af Åbenrå-Hallen, såfremt der i tilknytning til denne opføres et scenetårn i forbindelse med indretning af selve hallen som "mobil" teatersal. I Fyns-området findes ikke egnede lokaler, idet Odense Teater er for lille til at rumme opera- og balletforestillinger af større format. Sjælland og det lolland-falsterske område har så gode trafikforbindelser til København, at der ikke er den samme baggrund for at gennemføre gæstespil med de større musikdramatiske forestillinger.

Udgifterne ved etablering og indretning af egnede lokaler med dertil hørende prøvelokaler må tilvejebringes på lokal basis. Bygningerne bør, som det er fremhævet foran, indrettes således, at der såvel er tilstrækkelige publikumsfaciliteter som ordentlige garderobeforhold m.m. for de gæstende kunstnere, ligesom prøvelokaliteterne må være tilstede.

Udvalget anser det for rimeligt at antage, at tilbud fra **Det** kgl. Teater om en udvidet og effektiv turnerende virksomhed med store ballet- og operaforestillinger vil aktivisere det lokale initiativ i provinsen. Det må bl.a. kunne forventes, at amtskommunerne vil være interesseret i at medvirke **til**, at der etableres egnede lokaler, hvis tilbud om en fast turnerende virksomhed kan gives.

Orkestermedvirken.

Som anført side 31 som en af forudsætningerne for at spille forestillingerne på Kgs. Nytorv i blokke anbefaler udvalget, at behovet for orkestermedvirken under teatrets turnévirksomhed i provinsen søges dækket ved landsdelsorkestrenes medvirken. Ved valget af repertoire for turnévirksomheden må man derfor tage hensyn til, om de eksisterende landsdelsorkestre har kapacitet og i øvrigt muligheder for at gennemføre forestillingen. Der må bl.a. tages hensyn til, at behovet for prøver varierer med de orkestrale krav. Med den turnerende virksomhed må der til teatret knyttes dirigenter, der kan foretage indstuderinger, afholde prøver m.m. med landsdelsorkestrene.

Øgede turnéaktiviteter.

a. Skuespil.

Den rejsende virksomhed med skuespil bør udvides, idet publikumsinteressen er størst på dette område, den rejsende virksomhed mindre omkostningskrævende, og en række teaterlokaler allerede er egnede til at modtage skuespilturneer.

For så vidt angår de større forestillinger må udvidelsen gennemføres i trit med tilvejebringelsen af egnede lokaler og tekniske faciliteter.

Arrangement og ledelsen af sådanne større turneer bør som hidtil varetages af Det kgl. Teater selv.

Med hensyn til de personale- og dekorationsmæssigt mindre forestillinger er det udvalgets opfattelse, at Det kgl. Teater bør producere teaterforestillinger, som lader sig opføre i de lokale miljøer landet over, hvad enten dette sker i form af mindre turnerende sceneforestillinger eller såkaldt opsøgende forestillinger, således at der skabes de størst mulige kontaktflader mellem teatret og hele landets befolkning.

Arrangement og ledelse af sådanne turnéforestillinger kan varetages af Det kgl. Teaters turnékontor.

Udvalget har imidlertid overvejet, om det ville være formålstjenligt at udbygge turnésamarbejdet med Det danske Teater.

Det danske Teater råder over et fuldt udstyret turnéapparat, som forholdsvis let og billigt vil kunne administrere turnéforestillinger fra Det kgl. Teater.

Med en udvidet produktion af turnéforestillinger vil Det kgl. Teater få vanskeligheder med at skaffe plads i nuværende egne værksteder og prøvelokaler. Dette problem vil muligvis kunne afhjælpes ved, at Det danske Teater stiller sine værksteder og prøvelokalerne i de 2 teaterbygninger på Frederiksberg til rådighed.

I en overgangsperiode, og indtil Det kgl. Teaters **turné-**virksomhed er stærkere udbygget, vil en sådan ordning formodentlig være omkostningsbesparende og kunne være befordrende for planlægningen.

b. Opera.

For så vidt angår de store operaforestillinger er turnémulighederne for Det kgl. Teater meget begrænsede. Som

nævnt er for tiden kun Ålborghallen egnet til at modtage disse forestillinger.

Udvalget finder, at Det kgl. Teater bør fortsætte med opførelse i provinsen af de store operaforestillinger i det omfang, det er muligt. En større udvidelse af turnévirksomheden kan først ske, når flere egnede lokaler kommer til.

Det kgl. Teater har hidtil kun i beskedent omfang sendt mindre operaforestillinger på turné, bl.a. fordi det er konstateret, at publikumsinteressen for sådanne forestillinger er mindre end for tilsvarende skuespilforestillinger, samt at repertoiremulighederne er mere begrænsede end for skuespillet.

Der er også flere steder praktiske og kunstneriske problemer, idet det i nogle af de lokaler, der benyttes, er vanskeligt at placere forestillinger, der er produceret for GI. og Nye Scene. Pladsforholdene kan i øvrigt gøre det vanskeligt at opnå det rigtige samspil mellem solisterne og orkestret.

Det har derfor kun været muligt i begrænset omfang at gennemføre operaturneer på kunstnerisk forsvarlig måde.

Udvalget finder imidlertid, at der bør gøres et forsøg på at udbrede operakunsten - og musikdramatikken i videre forstand - til større dele af befolkningen. Turnévirksomheden for musikrådet bør formentlig i første række koncentrere sig om mindre, klassiske værker og nyere musikdramatiske former, som må anses på forhånd at have publikums interesse.

Som nævnt nedenfor på side 42 forudsætter en udbygning af turnévirksomheden, at en række forudsætninger af specielt økonomisk og bygningsmæssig karakter opfyldes. Man skal derfor i første omgang pege på det samarbejde, der hidtil har eksisteret mellem Det kgl. Teater og Den jyske Opera.

Den jyske Opera har i mere end 25 år opført forestillinger på et anerkendelsesværdigt niveau i Århus og i de senere år tillige i andre jyske byer. Til gennemførelse af disse forestillinger har Det kgl. Teater ydet en væsentlig hjælp ved udlån af sangere, balletdansere, dekorationer, rekvisitter m.v. Den jyske Opera, der modtager støtte fra amts- og primærkommuner, har i dag et tæt samarbejde med kommunale myndigheder og publikumsorganisationer og har et indgående

kendskab **til**, hvilke aktiviteter der vil kunne opføres på de lokale scener.

På denne baggrund bør Den jyske Opera og Det kgl. Teater samarbejde med henblik på at muliggøre en udbredelse af musikdramatikken. Dette samarbejde vil kunne bestå i en fælles planlægning og koordinering, bl.a. således at turnébuddet bliver mere differentieret og overlapninger undgås. I samarbejdet bør også indgå samproduktioner og gensidige gæstespil. Det kgl. Teaters udlån af kunstnere, dekorationer m.v. bør fortsætte i hidtidigt omfang.

Mulighederne for en udvidelse af turnésamarbejdet må undersøges, når repertoireformen på Det kgl. Teater ændres til at opføre forestillinger i blokke, ligesom samarbejdsformen bør overvejes, når **de nedenfor** anførte forudsætninger for en udvidelse af den **turnerende virksomhed** opfyldes.

c. Ballet.

For så vidt **angår ballet gælder** tilsvarende betragtninger som for operaen. **Dog er dele af** det moderne balletrepertoire ikke afhængig af "**levende musik**", idet der i ikke ringe omfang anvendes musik indspillet på bånd. Et balletrepertoire har også flere mindre værker end operarepertoiret.

Udvalget skal også her pege på muligheden for et **turné-samarbejde** mellem Det kgl. Teater og Den jyske **Opera** og Det danske Teater, et samarbejde der allerede har fungeret.

d. Fælles for skuespil, opera og ballet.

Udvalget har ovenfor i forbindelse med turnéaktiviteten ønsket at pege på, at såvel Det kgl. Teater som Det danske Teater og Den jyske Opera vil kunne opnå fordele ved, at de 2 sidstnævnte institutioner overtager en del af Det kgl. Teaters turnévirkosomhed, og udvalget opfordrer til, at der indledes forhandlinger mellem parterne om disse spørgsmål. Det må - med de nuværende vanskelige bygningsmæssige forhold på Kgs. Nytorv - være vigtigt, når Det kgl. Teaters virksomhed ønskes udvidet, at pege på muligheder for aflastning, sådan at problemerne inden for teatrets egne mure ikke til sidst sprænger disse.

Det må imidlertid understreges, at en udvidelse af Det kgl. Teaters turnévirkosomhed må forudsætte øgede bevillinger. Endvidere må det være en forudsætning, at al den turné-

virksomhed, Det kgl. Teater udøver - hvadenten det bliver i samarbejde med Det danske Teater og Den jyske Opera eller med egne turnéforestillinger - medregnes i Det kgl. Teaters lovmæssige pligt til at turnere.

Det vil være vigtigt, at der i overenskomster skabes klarhed over personalets pligt til turnévirksomhed og gage- og gængerproblemer i forbindelse hermed.

For at smidiggøre samarbejdet mellem Det kgl. Teater på den ene side og Det danske Teater og Den jyske Opera på den anden side ville det formentlig være nyttigt, om Det kgl. Teater repræsenteres i de 2 sidstnævnte institutioners bestyrelser.

Udvalget ønsker sluttelig at pege på, at det må betragtes som en styrkelse af Det danske Teaters og Den jyske Operas virksomhed, at der opnås større kontakt med Det kgl. Teater, og at det i den kommende landsdækkende abonnementsordning vil være af betydning, at der fremover vil være et fast større udbud af turnéforestillinger af høj kvalitet.

Personalets stilling.

Udbygningen af turnéaktiviteterne bør gennemføres efter forhandling med personalet. Udvalget er opmærksom på, at der ved en forøgelse af den turnerende virksomhed kan opstå økonomiske, arbejdsmæssige og personlige problemer.

En øget turnerende virksomhed vil kunne hæmme andre engagementer og privat virksomhed, f.eks. undervisning. Udvalget må trods disse gener gå ind for en decentralisering af Det kgl. Teaters virksomhed med øgede aktiviteter i provinsen. Dette vil også på længere sigt fremme befolkningens interesse for Det kgl. Teater.

Selvstændigt budget og regnskab.

Økonomisk må der skabes grundlag for gennemførelse af en turnerende virksomhed ved tilvejebringelse af et specielt budget med dertil knyttede tilskud, der alene refererer sig til turnévirksomheden. Udvalget gør opmærksom på, at en udvidelse af den turnerende virksomhed navnlig med store musikdramatiske forestillinger, er overordentlig omkostningskrævende. Det kgl. Teaters bevillingsbehov vil stige væsentligt.

Udvalget finder endvidere, at det vil være en forudsætning for turné, at de lokale publikumsorganisationer køber forestillingerne på samme måde som for andre teatres turneer.

Økonomiske konsekvenser.

Turnévirksomhed er forbundet med en række variable udgifter til transport, hotel, diæter m.v. Disse udgifters størrelse er stærkt svingende fra turné til turné, idet de afhænger af, hvilken kunststart, hvor mange medvirkende og hvor omfattende dekorationer og teknik, der er tale om.

Bruttoudgifterne pr. forestilling har hidtil andraget fra 10.000 kr. til 30.000 kr. for skuespil, for balletforestillinger fra 30.000 kr. til 80.000 kr. og for operaforestillinger fra 30.000 kr. til 150.000 kr.

Billettindtægterne udgør gennemgående ca. 1/3 af disse udgifter.

Herudover er turnévirksomhed forbundet med en række faste udgifter til administration, kontorhold, annoncer, propaganda m.v. samt andele i teatrets generalomkostninger i form af f.eks. produktionsudgifter til dekorationer, kostumer m.v. og lønydelser ved overarbejde o.lign. Det bør fremhæves, at der ikke ydes særlige honorarer til personalet for deltagelse i turneerne.

Indstilling.

Udvalget kan anbefale, at den turnerende virksomhed udbygges.

En opbygning og effektivisering af den turnerende virksomhed må dog ske langsomt dels af økonomiske grunde dels af personale- og bygningsmæssige grunde.

Følgende faktorer har indflydelse på udviklingen på dette område:

- 1) at det økonomiske og tilskudsmæssige grundlag for turnévirksomheden tilvejebringes,
- 2) at forbedringer af teaterbygningerne i provinsen gennemføres,
- 3) at problematikken omkring orkestermedvirken løses,

- 4) at personalets forpligtelse i henseende til deltagelse i turnerende virksomhed fastlægges i relation til ansættelses- og aflønningsvilkår, og
- 5) at der gennemføres bygningsmæssige og tekniske ændringer på hjemscenen.

VIII. Abonnementsordninger for Det kgl. Teater.

De storkøbenhavnske teatre, bortset fra Det kgl. Teater, har siden 1970 været omfattet af en særlig abonnementsordning. Efter revisionen af teaterloven i juni 1973 vil provinsens teaterliv med virkning fra 1. april 1975 blive omfattet af en tilsvarende ordning.

Ordningen indebærer en publikumsrabat på 50 %, idet Københavns amtskommune, Københavns kommune og Frederiksberg kommune tilsammen yder 25 % og staten 25 % i billettilskud til forud fastsatte maksimumspriser. Samtlige teaterforestillinger indgår i forskellige abonnementskombinationer med mindst 3 forestillinger i hver kombination. Sammen med abonnementet får alle abonnenter gratis tilsendt rabatkuponer, der gælder til samtlige teatre, der er omfattet af ordningen. Rabatten andrager 33 %.

Da det er en del af udvalgets kommissorium at overveje, hvorledes man kan sikre, at en så stor del af landets befolkning som muligt får lejlighed til at se Det kgl. Teaters forestillinger, har udvalget fundet det rigtigst at drøfte, hvorvidt Det kgl. Teaters forestillinger bør tilbydes publikum på samme vilkår som de øvrige teatres forestillinger og indgå i det landsdækkende abonnement.

Det kgl. Teater har i dag for så vidt angår GI. og Nye Scene i København sin egen abonnementsordning. Den omfatter 14.000 abonnenter, der ser 10 forestillinger (skuespil, opera og ballet) på de 2 scener. Der ydes en rabat på 10 %. Abonnementet, der giver en belægning pr. abonnementsaften på 30 % på GI. Scene og på 45 % på Nye Scene, omfatter 300 aftner ud af i alt 500 forestillingsaftner pr. sæson. Indtægten ved abonnementet beløber sig til 2\ mill. kr.

I 1973-74 indgik 8 af Det kgl. Teaters forestillinger, 2 skuespil og 6 operaer, tillige som særtilbud i den stor-københavnske teaterordning. Skuespilabonnementet har omfattet 35 søndage og 714 billetter pr. forestilling. Operaabonnementet har været fordelt over 18 hverdage med 800 billetter på GI. Scene og 600 på Nye Scene pr. forestilling.

Udvalgets overvejelser har været centreret om 2 hovedspørgsmål:

- 1) Skal Det kgl. Teaters turnéforestillinger indgå i den landsdækkende abonnementsordning i provinsen?
- 2) Bør forestillingerne på Det kgl. Teaters 2 scener på Kgs. Nytorv omfattes af den landsdækkende abonnementsordning?

ad 1)

Efter udvalgets opfattelse bør Det kgl. Teaters forestillinger i provinsen være omfattet af de lokale publikumsorganisationers tilbud, ellers ville det betyde, at **provinspublikummet** - uanset om man har tegnet abonnement eller ikke - skulle betale dobbelt så høje priser for Det kgl. Teaters forestillinger som for andre forestillinger. Dette kan ikke være foreneligt med bestræbelserne for, at så mange som muligt af landets borgere kommer til at se nationalscenens forestillinger.

Indstilling.

Udvalget indstiller, at Det kgl. Teaters turnéforestillinger bør tilbydes publikumsorganisationerne på samme vilkår som de øvrige teatres **turnéforestillinger**. For den enkelte forestilling må fastsættes faste priser, der kan variere efter forestillingens art, størrelse og efter antallet af pladser i de lokale teatre. Publikumsorganisationen **sørger** for lokale m.m. og udbyder forestillingen som et led i sæsonens teaterabonnementer. Det kgl. Teaters turnéforestillinger kommer herved til at indgå på lige fod med andre teatres forestillinger i tilbuddene til publikum om at tegne abonnement med 50 % rabat.

ad 2)

Hvis forestillingerne på Det kgl. Teaters 2 scener omfattes af den landsdækkende abonnementsordning, vil et bredere udsnit af befolkningen få mulighed for at overvære Det kgl. Teaters forestillinger som abonnenter. Der er grund til at tro, at teatret vil få et nyt publikum, hvor alle samfundsgrupper og aldersgrupper vil blive repræsenteret.

Udvalget finder, at en sådan udvikling er teaterpolitisk ønskelig.

Dertil kommer, at det på længere sigt vil være betænkeligt, at billetprisen i Det kgl. Teater er ca. dobbelt så høj som abonnementsprisen i privatteatrene.

Den gældende abonnementsordning sikrer imidlertid teatret en betydelig belægning. Abonnementet har altid været udsolgt. Dette betyder et væsentligt økonomisk grundlag for Det kgl. Teater, idet abonnenterne på forhånd har tegnet sig til 10 forskellige forestillinger om året. I den landsdækkende abonnementsordning ville man på forhånd ikke have viden om, hvilke og hvor mange af Det kgl. Teaters forestillinger abonnenterne vil vælge.

Ud fra finanspolitiske synspunkter vil en afskaffelse af den gældende abonnementsordning til fordel for den nye abonnementsordning koste de offentlige kasser mange penge. Med en rabat på 10 % opnår Det kgl. Teater en højere værdibelægning end noget andet teater, og det må skønnes, at belægningsprocenten ikke kan blive ret meget højere, end den er i dag. Sættes rabatten op til 50 %, vil staten og amtskommunen komme til at betale en væsentlig del af det beløb, som Det kgl. Teaters publikum hidtil selv har været villig til at betale.

Indstilling.

Udvalget indstiller, at det gældende abonnementssystem for Det kgl. Teater indtil videre bevares.

IX. Muligheder for samarbejde med Danmarks Radio.

Transmissioner.

I henhold til § 45 i lov **nr.** 158 af 31. maj 1961 om op-havsretten til litterære og kunstneriske værker må udsendelse i radio eller fjernsyn af en udøvende kunstners fremførelse af et litterært eller kunstnerisk værk ikke finde sted uden kunstnerens samtykke.

Denne beskyttelse er i overensstemmelse med Danmarks forpligtelser i henhold til Romkonventionen af 1961 om beskyttelse af udøvende kunstnere, programproducenter og radioforetagender.

Transmissioner af Det kgl. Teaters festforestillinger eller forestillinger i anledning af officielt besøg kræver dog ikke de medvirkendes samtykke.

I 1971 blev spørgsmålet om en udvidet mulighed for transmission af teatrets forestillinger taget op til overvejelse. Teatrets ledelse gik ind for denne mulighed, men under hensyn til at transmissioner som nævnt i henhold til ophavsretsloven forudsætter samtykke fra kunstnerne, førtes forhandlingerne af Danmarks Radio med kunstnerorganisationerne på Det kgl. Teater.

Forhandlingerne resulterede i en aftale om prøveordning for teateråret 1972-73. Denne aftale er nu forlænget for 3 år indtil udgangen af juni måned 1976.

I 1972-73 og 1973-74 er der gennemført 8 TV-transmissioner, heraf 1 festforestilling og 1 speciel collageproduktion.

Transmissionerne skal i henhold til aftalen fremtræde som en aften i Det kgl. Teater og gennemføres uden særskilt prøve, uden lysændring - **bortset fra** forestillinger i farvefjernsyn - og med forestillingens ordinære pause. Transmissionerne gennemføres direkte eller optages på bånd til senere udsendelse.

De medvirkende skuespillere, operasangere og balletdansere oppebærer fra Danmarks Radio et transmissionshonorar, svarende til halvdelen af, hvad Danmarks Radio i henhold til gældende overenskomst ville udbetale den enkelte i TV-udsendelseshonorar (uden prøvebetaling) for medvirken i en tilsvarende studieproduktion. Medlemmer af kor og kapel har ikke

kunnet godkende størrelsen af det tilbudte honorar, men har i stedet erklæret sig indforstået med foreløbigt at medvirke uden honorar.

Udvalget er opmærksom på, at transmissioner af teaterforestillinger kan opfattes som kunstnerisk og teknisk mindre tilfredsstillende, idet TV og teater er to meget forskellige medier, hvad angår egnethed af værker samt produktion og teknik (dekorationer, kostumer, lyssætning, farver, masker, bevægelse, mimik m.v.).

De tekniske muligheder for og kvaliteten af transmissioner vil blive væsentligt forbedrede ved gennemførelse af den af udvalget foreslåede ombygning af GI. Scene og modernisering af de scenetekniske anlæg.

Indstilling.

Udvalget kan anbefale, at der fortsat sendes et begrænset antal transmissioner fra Det kgl. Teater. Transmissioner er en af vejene til at få et bredere publikum i tale og dermed til at skabe grundlag for en større forståelse og interesse for Det kgl. Teaters varierede virksomhed.

Transmissioner af teatrets forestillinger bør kun ske i begrænset omfang og kun af egnede forestillinger. Det er endvidere væsentligt, at transmissionerne har reportageagtig karakter og således giver seerne en fornemmelse af at sidde i Det kgl. Teater.

Orkestre.

Udvalget har drøftet muligheden for at sammenlægge Det kgl. Kapel og Danmarks Radios symfoniorkestre med henblik på at danne et eliteorkester af en sådan størrelse og standard, at det bl.a. kunne skabe interesse og opmærksomhed i udlandet og hos større udenlandske dirigenter.

Sammenlægningen skulle i videst muligt omfang omfatte de 2 orkestres hidtidige forpligtelser og aktiviteter. Disse brede aktiviteter findes bl.a. hos philharmonikerne i Hamburg, München og Wien.

Formålet med ét stort orkester skulle endvidere være at muliggøre samtidig fremførelse af flere forskellige og nye aktiviteter inden for områderne opera, ballet, koncert

(herunder **kammermusik** og forenings- og skolekoncerter) , turné i ind- og udland, radio, TV, grammofon m.v. Herved måtte forventes en generel forbedring af den kunstneriske kvalitet på alle aktiviteter. Et stort orkester ville tillige gøre det muligt at opføre værker i den originale **orkesterbesætning**, såfremt den af udvalget foreslåede udvidelse af orkestergraven fandt sted.

Det kgl. Kapel har i dag 106 musici og Danmarks Radios symfoniorkester 92 musici, eller i alt 198 stillinger. En tilfredsstillende og forsvarlig gennemførelse af ovennævnte aktiviteter forudsætter et orkester af en størrelsesorden på omkring 180 musici.

Opfyldelsen af radioens og teatrets behov for **orkestermedvirken** samt de i øvrigt forudsatte orkesteraktiviteter gør det nødvendigt, at der foretages en langsigtet og holdbar planlægning af repertoire, perioder og steder for orkestrets aktiviteter.

En sammenlægning skulle således indebærer kulturelle, kunstneriske, administrative, økonomiske og beskæftigelsesmæssige fordele.

Udvalget har orienteret sig om radioens og teatrets interesse i dette forslag.

Danmarks Radio påtænker en sammenlægning af institutionens 2 orkestre, symfoniorkestret og underholdningsorkestret. I så fald vil efter Danmarks Radios opfattelse en sammenlægning af radioens orkestre og Det kgl. Kapel ikke for nærværende være praktisk realisabel. Radioen pegede dog på, at der indtil videre måtte være mulighed for en samordning af kapel og symfoniorkester i form af gensidigt udlån, bl.a. således at de 2 orkestre gik ind i et udvidet samarbejde med henblik på en mere hensigtsmæssig anvendelse inden for deres egentlige områder som henholdsvis symfoniorkester og musikdramatisk **orkester**.

Indstilling.

På denne baggrund henstiller udvalget til Danmarks Radio og Det kgl. Teater, at det klargøres, hvordan og på hvilke områder en samordning og dermed et udvidet samarbej-

de mellem de 2 institutioners orkestre kan finde sted. På længere sigt bør der imidlertid arbejdes henimod en egentlig sammenlægning.

Kunstnere og værker.

Udvalget er opmærksom på, at dramatiske produktioner i Danmarks Radio og TV stort set ikke vil kunne gennemføres uden medvirken af kunstnere fra Det kgl. Teater. Dette skyldes, at teatret for så vidt angår ballet og opera er det eneste i landet, der har et fast personale. For skuespillets vedkommende råder teatret ikke alene over naturlige hovedrolleindehavere, men også over et bredt anvendeligt personale.

Medvirken i radio og TV forudsætter en effektiv planlægning og koordinering af de 2 institutioners behov for anvendelse af de samme kunstnere. Denne koordinering er i praksis vanskelig at gennemføre under teatrets nuværende driftsform, hvor kunstnerne medvirker i dagligt skiftende repertoire. Den af udvalget foreslåede blokafspilning skulle imidlertid forbedre udlånsmuligheden, idet denne repertoireform indebærer, at der vil forekomme længere - og tidligt kendte - perioder, hvor en kunstner er tjenestefri fra teatret i det mindste enten dag eller aften.

Planlægning og koordinering bør endvidere ske for så vidt angår produktion og opførelse af dramatiske værker, idet det for teatret kan være mindre heldigt, at en produktion af samme værk udsendes i TV umiddelbart før eller samtidigt med, at **den** opføres på **teatret**.

X. Comediehuset.

Hidtidige erfaringer.

Med åbningen af Comediehuset i september 1970 som Det kgl. Teaters Lille Scene fik teatret en intimscene, hvor det har været muligt og langt mindre bekosteligt at opfylde

en del af teatrets forpligtelser til og ønsker om at opføre moderne dansk og udenlandsk dramatik.

I de forløbne 4 sæsoner er 16 forskellige forestillinger bragt til opførelse, hvoraf de 13 har været teatrets egne produktioner. En væsentlig del af teatrets kunstnere, specielt skuespillere, har medvirket i disse forestillinger.

Repertoiret, der har været af meget forskellig karakter (bilag 8), har givet en væsentlig del af teatrets kunstneriske personale lejlighed til at forsøge sig i andre omgivelser, udtryksformer og typer af roller, hvilket har vist sig at have haft en positiv indvirkning på de medvirkendes kunstneriske inspiration. Teatrets unge kunstnere har fået muligheder for at udfolde sig, som de ellers næppe ville have fået, og en række af teatrets hovedskuespillere har fået mulighed for at forny sig.

Comediehuset har endvidere betydet, at man ved at spille eksperimenterende og avancerede forestillinger i et ultradimensionelt og mindre prætentivt lokale er kommet i kontakt med et nyt publikum. Denne kontakt med et nyt publikum, der navnligt er et ungt publikum, synes også at have betydet, at der er skabt større interesse for, hvad der foregår på Det kgl. Teaters 2 store scener.

Eksistensen af intimsenen betyder tillige, at unge forfattere og komponister har fået større muligheder for at se deres værker realiseret på en scene, samtidig med at den lokale mæssige fleksibilitet, som er Comediehusets særkende, i særlig grad giver dem og forestillingernes scenografer og instruktører muligheder for eksperimenter.

Intimsenen har således været af væsentlig betydning for teatret både af publikumsmæssige og kunstneriske årsager. Også af økonomiske grunde har Comediehusets eksistens været af stor betydning for Det kgl. Teater. Tidligere var man henvist til at opføre nye moderne værker og værker af eksperimentel natur på Nye Scene. Denne scenes nuværende indretning og dimensioner er dårligt egnet for opførelse af store dele af dette repertoire. Opsætninger af disse forestillinger på Nye Scene er i øvrigt uforholdsmæssig dyr. Det eksperimenterende og det moderne repertoire vil kun sjældent tiltrække det store publikum, hvorved de samlede produktionsudgifter

for denne del af repertoire vil være uforholdsmæssig store og belastende for teatrets drift.

Udgifterne til driften af Comediehuset har ikke medført særbevillinger, men har været afholdt inden for teatrets normale budget.

Såvel scenen som omgivelserne i Comediehuset er af meget begrænset størrelse og uden udvidelsesmuligheder, hvilket kun giver yderst begrænsede repertoire- og eksperimentmuligheder. Balletten er således helt uden intimszene, da Comediehuset er for lille til, at balletten kan have gavn af det. Debuterende og eksperimenterende unge koreografer må derfor fortsat udfolde sig på Nye Scene til omkostninger, der ligger langt over, hvad en tilsvarende forestilling ville koste på en mindre scene.

Comediehusets fremtidige muligheder bl.a. i forbindelse med øgede aktiviteter uden for København.

Det er efter udvalgets opfattelse afgørende for Det kgl. Teaters aktiviteter, at teatret råder over en intimszene. Driften af Comediehuset har vist, at en mindre scene er et uundværligt led i en rimelig nutidig drift af en større scene.

Til de fleste større scener i Europa er der da også i dag knyttet en intimszene for at kunne opfylde kravene til scenernes repertoire og for at kunne give kunstnerne nutidige udfoldelsesmuligheder.

Uanset at Comediehuset har været et særdeles værdifuldt supplement til Det kgl. Teaters 2 store scener, må det understreges, at den på flere måder er for lille **til**, at den kan fungere tilfredsstillende som teatrets intimszene. Der er således en del balletforestillinger, såvel gamle som nye, som ikke egner sig til opførelse på de store scener, og som man nu ikke har mulighed for at spille. Comediehuset er også uegnet til opførelse af en række musikdramatiske forestillinger og skuespil, som i øvrigt hører hjemme på en intimszene.

Eksistensen af en større intimszene vil give mulighed for sceniske eksperimenter inden for alle 3 kunstarter og endvidere være en forudsætning for, at teatrets turnévirksomhed kan udvides og være så alsidig som muligt. Da en række af landets scener ikke kan rumme Det kgl. Teaters store fore-

stillinger, herunder i første række de musikdramatiske, men nok en række af de mindre opera- og balletforestillinger, vil en etablering af en større intimszene umiddelbart betyde, at teatrets tilbud til provinsens scener vil kunne øges mærkbart. Forestillinger produceret til et lille teater vil uden vanskelighed kunne placeres på eksisterende mindre scener ude i landet, og det er væsentligt mindre bekosteligt at turnere med mindre forestillinger end teatrets mere omfangsrige forestillinger.

Indstilling.

Udvalget er af den opfattelse, at der er et udtalt behov for at få et større lokale, hvori kan indrettes en moderne, fleksibel scene og skaffes plads til 300 - 350 tilskuere. Indtil det bliver muligt at realisere en etablering af en sådan intimszene, er Comediehuset et vigtigt led i nationalscenes aktiviteter.

Arkitekterne KKET,
Strandvejen 130,
2900 Hellerup.

27. marts 1974.

Ministeriet for kulturelle
anliggender,
Nybrogade 2,
1203 København K.

En bygningsmæssig undersøgelse 1972-73.

I april 1973 fremsendte vi ovennævnte redegørelse for den bygningsmæssige undersøgelse, som blev gennemført i henhold til bevillingen af 24. november 1972.

Undersøgelsen gik ud på at vise, om det var muligt arkitektonisk, konstruktivt, teknisk og myndighedsmæssigt at gennemføre en radikal om- og nybygning af GI. Scenes bygninger bag hovedscenens bagvæg.

Hensigten hermed skulle være at få fjernet en række uhensigtsmæssige, forældede bygninger, som bærer hovedansvaret for den besværlige og uøkonomiske drift af teatret.

Samtidig skulle undersøgelsen vise en tidsplan for byggeriet og et overslag over de udgifter, som byggeriet ville medføre.

Det fremgik af den måde, opgaven var stillet på, at projektet skulle lægge vægt på arbejdsbesparelser i den tekniske drift. Projektet rummer da også meget store fremskridt i den henseende, karakteriseret ved etablering af bagscene i plan med hovedscenen, nødvendigt antal elevatorer strategisk rigtigt placeret i forhold til garderober, arbejdsrum og magasiner, fornyelser i magasineringsprincipperne og transportmulighederne for kulisser og tæpper med magasiner og frastillingsplads i plan med såvel GI. som Nye Scenes scenegulv.

Det faldt dog uden for den stillede opgave at belyse yderligere arbejdsbesparende foranstaltninger ved f.eks. motorisering og automatisering af scenernes tekniske udstyr.

Ved forelæggelsen af den bygningsmæssige undersøgelse for Udvalget vedrørende Det kgl. Teaters bygnings- og driftsfor-

hold på mødet den 5. oktober 1973, blev der imidlertid fremsat ønske om at få belyst, hvilke yderligere muligheder, der kan peges på i den hensigt at opnå arbejdsbesparende foranstaltninger ved de scenetekniske anlæg.

Vi har derfor gennemgået de væsentligste muligheder for at opnå disse besparelser af arbejdskraft og vedlægger hermed følgende bilag E.

Vi har i dette bilag skønsmæssigt anslået, hvor store reduktioner, der kan ske i arbejdsindsats alene inden for sceneteknikken ved henholdsvis den allerede foreslåede om- og nybygning og ved de nu foreslåede ændringer af det **scenetekniske** anlæg.

Det store om- og nybygningsprojekt - som vi fremsendte i april 1973 - vil betyde store lettelser i arbejderne på teatret inden for samtlige områder - fra administrationen og til sceneteknikken.

Enklere opbygning af scenerne, hurtigere scenskift, lettelser ved prøverne for samtlige ved teatret ansatte - er eksempler herpå.

Det er vanskeligt at sætte disse arbejdslettelser i tal, men der er ingen tvivl om, at der er meget betydelige lettelser for teatrets drift, som vil betyde nye kunstneriske perspektiver og muligheder for en rationel og økonomisk tilrettelæggelse af driften.

Venlig hilsen

sign. Nils Koppel.

DET KGL. TEATER, GL. SCENE

BILAG E: Nogle muligheder for at motorisere og automatisere de scenetekniske anlæg.

EN BYGNINGSMÆSSIG UNDERSØGELSE 1972-73

udført af:

Kgl. bygningsinspektør Nils Koppel, arkitekt m.a.a.
Arkitekterne KKET, Strandvejen 130, 2900 Hellerup.

Ingeniør:

M. Folmer Andersen, rådgivende ingeniørfirma
bærende konstruktioner.
Birch & Krogboe, rådgivende ingeniørkontor
tekniske installationer.

Konsulent:

Professor, dr.tech. Fritz Ingerslev, akustik.

Bygherre:

Ministeriet for kulturelle anliggender.

Birch & Krogboe,
rådgivende ingeniørkontor K/S

Den 18. marts 1974.

Nogle muligheder for at motorisere og automatisere de scene-
tekniske anlæg.

Som supplement til den tidligere fremsendte "bygningsmæssige undersøgelse 1972-73" skal vi hermed i samarbejde med teatrets scenemestre fremkomme med nedennævnte skitse-mæssige gennemgang af nogle muligheder for at motorisere og automatisere teatrets scenetekniske anlæg.

De stillede forslag, der er muliggjort af den stærke tekniske udvikling gennem de senere år, har først og fremmest til formål yderligere at reducere indsatsen af manuel arbejdskraft i forbindelse med driften af scenerne ud over den reduktion, der vil være en følge af ombygningen af magasinruderne m.v.

På hver af scenerne forekommer daglig følgende arbejdsprocesser:

- 1) Nedtagning af forrige aftenens forestilling.
- 2) Opstilling af forestillingen, der skal prøves.
- 3) Sceneskift under prøven.
- 4) Nedtagning af prøveforestillingen.
- 5) Opstilling af aftenens forestilling.
- 6) Sceneskift under forestilling.

Der spilles oftest en ny forestilling hver aften.

Inden for maskineri og belysning er i dag ansat i alt 137 scenefunktionærer til at udføre ovennævnte arbejder på såvel GI. som Nye Scene. Inklusive nødvendigt overarbejde på ca. 15 % anvendes således årligt ca. 160 mandeår og den samlede årlige lønudgift hertil er for tiden ca. 10 mill. kr.

Ved at gennemføre forslagene reduceres arbejdsindsatsen væsentligt, ligesom man opnår en hurtigere arbejdsgang med deraf følgende besparelser, ikke alene for det mandskab, der er direkte involveret i arbejdsprocessen, men også for alle de, der måtte være afhængig heraf, f.eks. ventende kunstnere ved sceneskift under prøverne.

Samtidig får teatret reduceret de problemer, man allerede i dag har i følelig grad, med at skaffe kvalificeret mandskab i tilstrækkeligt omfang på grund af den stadig kortere arbejdstid og aversionen mod at arbejde i forskudte arbejdstider, som ifølge sagens natur anvendes meget.

En fortsat udvikling af disse tendenser samt lønstigninger, gør den størst mulige besparelse af arbejdskraft og indførelse af arbejdslettelser endnu mere nødvendige i fremtiden.

Endelig er de stillede forslag et integreret led i mulighederne for at forbedre teatrets kunstneriske standard ved at forøge spillemulighederne, forøge den tekniske standard m.v. med henblik på så vidt muligt at føre det over 100 år gamle teater "up to date". Bortset fra vedligeholdelser og mindre forbedringer er de scenetekniske anlæg ikke rørt siden tyverne på GI. Scene, og siden ibrugtagningen i 1931 for Nye Scenens vedkommende.

Undersøgelsen har omfattet følgende anlæg, der tillige er kort omtalt i "en bygningsmæssig undersøgelse 1972-73", bilag B:

- 1) Tæppetæk
- 2) Punkttræk
- 3) Lysbro ved proscenium
- 4) Lysbroer i snoreloft
- 5) Forsænkninger
- 6) Diverse forbedringer

ad 1) Tæppetæk.

En motorisering af scenernes tæppetæk er den foranstaltning, der kan spare mest arbejdskraft.

De eksisterende tæppetæk håndbetjenes fra gallerierne af de såkaldte "gallerister", som dagen igennem må være tilstede i fornødent omfang.

Ved at motorisere trækkene og centralisere betjeningen gennem et fjernbetjeningsanlæg kan dette mandskab teoretisk undværes. I praksis skønnes det nødvendigt at have reduceret mandskab tilstede, som kan gribe ind, dersom der sker uheld under fjernbetjeningen.

Det mindste antal af tilstedeværende gallerister er for GI. Scene 6 - svarende til 10 fastansatte. De tilsvarende tal for Nye Scene er 4 og 6.

Ved visse forestillinger øges tallet op til 20 henholdsvis 14 personer samtidig tilstedeværende.

Ved en motorisering skønnes besparelsen i gallerister gennemsnitlig at udgøre henholdsvis 8 og 6 mandeår, selv når der tages hensyn til det øgede maskinpersonale, der er nødvendigt til at drive maskinanlæggene. Motoriseringen betyder endvidere skønsmæssigt, at der spares halvdelen af den tid, det i dag tager at klargøre en forestilling, bl.a. fordi al afbalancering falder bort. Deraf følger, at man enten kan starte dagens arbejde senere eller have færre "gulvfolk" til klargøringen.

På grundlag af erfaringer fra Stockholm-operaen har undersøgelsen vist, at en tilsvarende overgang til hydrauliske tæppetæk med centralbetjening er mulig på såvel GI. som Nye Scene.

For GI. Scenes vedkommende skønnes udgiften til ca. 70 nye tæppetæk med fjernbetjening og incl. en meget anbefalelsesværdig ombygning af snoreloft, så wirer og hjul placeres ca. 2 m over snoreloftets gulv, at være af størrelsesordenen ca. 11 mill. kr.

For Nye Scenes vedkommende skønnes udgiften til ca. 65 hydrauliske tæppetæk at være af størrelsesordenen ca. 8,5 mill. kr.

Det har været overvejet, om man eventuelt kan nøjes med at motorisere en del af tæppetækkene og stadig opnå væsentlige lettelser. Installationsudgifterne vil i så tilfælde blive dyrere pr. tæppetæk, og vi skønner, at besparelsen ved f.eks. en halvering af antallet næppe vil andrage stort mere end ca. 25 %. Fra teatrets side ser man derfor en sådan løsning som en tvivlsom fordel, som ikke kan anbefales.

ad 2) Punkttræk.

For at lette arbejdsgangen ved rejsning af kulisser samt til specielle dekorationsophæng vil det være ønskeligt at etablere et punkttræk med 1 wire kørende på en skinne foran gallerierne langs hver af scenernes sider.

Udgiften til sådanne 2 træk skønnes pr. scene at være af størrelsesordenen ca. 400.000 kr.

ad 3) Lysbro ved proscenium.

Umiddelbart bagved og over sceneåbningen findes på begge scener en lysbro, der anvendes til ophæng og lignende.

Det har i mange år været et stort ønske på teatret, at disse broer gøres bevægelige i lodret retning, således at de - som det er tilfældet på tilsvarende scener i udlandet - kan anvendes som begrænsning af sceneåbningens højde. Dermed kan bl.a. projektørerne placeres i den mest hensigtsmæssige højde.

Foruden de forøgede belysningsmuligheder betyder ombygningen en lettelse i arbejdsgangen.

Udgifterne til etablering af bevægelige lysbroer skønnes for hver scene at være af størrelsesordenen ca. 1,3 mill. kr.

ad 4) Lysbroer i snoreloft, GI. Scene.

Det er ligeledes et ønske på teatret, at de lysbroer, der er ophængt i snoreloftet, kombineres med nye tæppetæk på en sådan måde, at lysbroerne kan fjernes. Der bliver således flere tæppetæk til disposition, når lysbroerne ikke anvendes. Ønsket gælder specielt 2. lysbro, der belyser rundhorisonten, og derfor kun skal anvendes de forholdsvis få gange, rundhorisonten er i brug.

Det skønnes, at antallet af tæppetæk på GI. scene på denne måde kan forøges med 10 stk.

Udgiften til at ombygge belysningsbroerne og at forøge antallet af mekaniserede tæppetæk med 10 anslås at være af størrelsesordenen ca. 1,4 mill. kr.

Dersom den skitseprojekterede ændring af magasinbygningen udføres, kan de nævnte lysbroer gøres kørbare, således at de kan sænkes ned på scenegulvet og derefter køres direkte på magasin, når de ikke skal bruges.

Udgiften skal ses i relation til en bedre udnyttelse af snoreloftet og til den arbejdslettelse, der følger af de flere tæppetæk.

På Nye Scene er dette ikke aktuelt, idet man her allerede har fiernet lysbroerne og i stedet anvender specialud-

ad 5) Forsænkninger.

I drejescenerne findes på hver scene 9 forsænkninger, der hæves og sænkes ved håndkraft, og som er både vanskelige og tunge at betjene.

Det ville være en stor fordel, om disse forsænkninger blev moderniserede og motoriserede.

Dette vil imidlertid være overordentligt kostbart, og da foranstaltningerne næppe vil medføre en mærkbar reduktion af teatrets arbejdsstyrke, har vi ikke fundet det rimeligt at se nærmere på udgifterne hertil.

ad 6) Diverse forbedringer.

Udover ovennævnte overslag vil der på scenerne kunne gennemføres en række mindre foranstaltninger, der kan medføre lettelse i det daglige arbejde. Disse foranstaltninger, der tilsammen skønnes at beløbe sig til ca. 500.000 kr., er imidlertid enkeltvis af et forholdsvis lille omfang og vil eventuelt kunne gennemføres over teatrets årlige bevillinger.

Orkestergrav GI. Scene.

Fra teatrets side ønsker man i forbindelse med denne gennemgang af de scenetekniske anlæg at henlede opmærksomheden på det i den bygningsmæssige undersøgelse 1972-73 indeholdte forslag til en ombygning af orkestergraven GI. Scene. Den foreslåede mekanisering vil betyde store arbejdslettelser, når orkestergraven skal fyldes og tømmes, ved transport af flygel til og fra scenen, samt ikke mindst ved at man undgår den krævende manuelle opbygning af forscene, når denne skal anvendes. Hertil kommer, at scene og forscene kommer i samme plan.

Resumé:

Følgende skema kan opstilles over de foreslåede muligheder for arbejdsbesparende foranstaltninger i forbindelse med en mekanisering af de scenetekniske anlæg (prisbasis oktober 1972 incl. moms).

	GI. scene <u>ca. kr.</u>	Nye scene <u>ca. kr.</u>
Ombygning af snoreloft til hydrauliske tæppetæk incl. fjernbetjening	11.000.000	8.500.000
2 punkttræk langs gallerierne ..	400.000	400.000
Ombygning af lysbro ved proscenium	1.300.000	1.300.000
Ombygning af lysbroer i snoreloft incl. 10 nye tæppetæk	1.400.000	
Diverse ombygninger	500.000	500.000
	14.600.000	10.700.000
Ombygning af orkestergrav GI. scene (indeholdt i redegørelse af april 1973)	3.600.000	

Inden for maskineri og belysning anvendes i dag ca. 160 mandeår pr. år til en årlig lønudgift på ca. 10 mill. kr.

Gennemføres ovennævnte foranstaltninger opnås arbejdslettelser, som bl.a. medfører følgende skønsmæssige reduktioner i arbejdsindsatsen pr. år:

Gallerister	ca. 14 mandeår
Øvrige scenefunktionærer	<u>ca. 26 mandeår</u>
Samlet besparelse for scenefunktioner	ca. 40 mandeår

Herudover vil ombygningen af magasinbygningen på Kgs. Nytorv, som den er foreslået i den bygningsmæssige undersøgelse 1972-73, bl.a. medføre arbejdslettelser for scenefunktionærerne.

Disse arbejdslettelser skønnes at være af samme størrelsesorden som de ovenfor nævnte eller ca. 40 mandeår pr. år.

De samlede ombygninger og moderniseringer skønnes således i alt at halvere scenefunktionærernes arbejde.

På grund af hurtigere sceneskift under prøver m.v. vil man endvidere opnå tidsbesparelser for kunstnere og andre, der er afhængig af scenefunktionærernes arbejde.

Endelig muliggør gennemførelsen af en modernisering af teatrets sceneteknik en højnelse af den kunstneriske standard.

Samtidig kan vi oplyse, at overslagene i forbindelse med den bygningsmæssige undersøgelse indeholder 40 kulissevogne

til intern transport og opbevaring inden for teatret, således at det ikke er nødvendigt med yderligere anskaffelser.

Tæppevogn til fjerntransport mellem teatret og den fremtidige magasinbygning på Artillerivej er medtaget i overslagene til denne bygning.

Resumé

af de af Driftsøkonomisk udvalg stillede forslag vedrørende personale- og ansættelsesforhold for de kunstneriske personaler.

Resumé af forslagene og gennemførelsen heraf er udarbejdet af nærværende udvalgs sekretariat. Forslagene er indeholdt i Driftsøkonomisk udvalgs henholdsvis indstilling af 26. maj 1964 vedrørende Det kgl. Kapels forhold og delbetænkning af november 1968 vedrørende teatrets personaleforhold, ansættelsesforhold m.v.

A. Forslag fælles for personalegrupper.

Forslagene vedrørende følgende 5 punkter er gennemført:

- 1) **Turnévirksomhed** i udlandet (visse beskyttelsesregler for personalet samt koordinering af turnévirksomheden).
- 2) Nye faste aldersgrænser for de kunstneriske personaler.
- 3) Indførelse af tjenestemandslovens principper for adgangen til at træde uden for nummer samt løn under sygdom og graviditet.
- 4) Ændring af visse tillæg (bl.a. kvalifikations- og solisttillæg).
- 5) **Afskaffelse af spillepræmieordninger.**

Spørgsmålet om personalets pensionsansættelse kontra kontrakt- eller overenskomstansættelse er udskudt til teatrets fornyede overvejelse, når der foreligger endelige generelle retningslinier for statsansatte.

Pligten til rolledublering og rollealternering er undergået en mindre udvidelse, specielt med henblik på en smidigere og mere hensigtsmæssig ordning. Det har imidlertid ikke været muligt ad forhandlingsvejen at gennemføre den af udvalget foreslåede generelle pligt for kunstnerne.

Endelig har udvalget for så vidt angår samarbejdet med

Danmarks Radio og fjernsyn i januar 1969 om anvendelse af kunstnere udtalt:

- a) Det må i bedste fald karakteriseres som tvivlsomt, såvel økonomisk som samarbejds-mæssigt praktisk, at fællesengagere kunstnere til de to institutioner, måske bortset fra kortvarige engagementer af fremtrædende udenlandske kapelmestre, solister m.v. Et samarbejde vedrørende sådanne udenlandske kunstnere er sket i et vist omfang.
- b) En indskrænkning eller omlægning af teatrets prøvetider ville forbedre mulighederne for udnyttelse af teatrets kunstnere i radio og fjernsyn.

Sådanne ændringer af prøvetiden er foretaget ved revisionen af reglementerne.

- c) For så vidt angår spørgsmålet om faste og bindende aftaler om udlån af teatrets kunstnere søger teatret i videst muligt omfang at imødekomme radioens ønsker om orlov for kunstnere samt om optagelse af enkelte af teatrets forestillinger, specielt balletproduktioner.

De nuværende personale-mæssige, scenetekniske og bygningsmæssige forhold samt teatrets gældende repertoireforpligtelser sætter en ydre grænse for samarbejdet.

B. Forslag vedrørende balletten.

Gennemført er forslag vedrørende:

- 1) Forbedrede advancementsmuligheder for balletdansere, enten i form af en højere lønramme eller et personligt tillæg (kvalifikationstillæg).
- 2) Obligatoriske træningsskoler.

Teatret har dog i reglementet opretholdt princippet om frivillig deltagelse med ret til ensidigt at gøre ordningen obligatorisk, såfremt det måtte vise sig nødvendigt.

- 3) Udvidelse af antal af balletdansere fra 79 til 103 dansere med henblik på medvirken i opera og ballet.

Det har af personalebevillingsmæssige årsager kun været muligt at udvide det normerede antal til 94, hvorfor

teatret fortsat i et vist omfang må engagere dansere udefra til opera og skuespil.

- 4) Udvidelse af muligheden for engagement af udenlandske dansere under hensyn til den for tiden værende mangel på kvalificerede, danske dansere.
- 5) Udskydelse af balletdanseres faste ansættelse til det fyldte 25. år, hvilket dog under reglementsforhandlingerne er ændret til en speciel, individuel prøve inden det 23. år.
- 6) Ændring af balletskolens struktur.

Efter indstilling fra teatret er nedsat et specielt udvalg, der har afgivet betænkning til ministeriet i maj 1973 om ændringer for læse- og danseskolen.

- 7) Ophævelse af visse kønsmæssigt diskriminerende pensionsregler.

C. Forslag vedrørende kapelpersonalet.

Gennemført er forslag vedrørende:

- 1) Godskrivning af tjenestetid under turné og for symfonikoncerter.
- 2) Indspilning af bånd indgår i tjenestetidsberegningen og honoreres ikke særskilt. Afspilning af bånd honoreres ikke særskilt og indgår ikke i tjenestetidsberegningen.
- 3) Reglerne for vikariat under sygdom er ved de nye reglementer ændret til en for teatret gunstigere og mere hensigtsmæssig ordning. Udvalgets forslag om indførelse af de for radioens orkestre gældende ordninger har ikke kunnet gennemføres som følge af de væsentlige forskelle i orkestrenes daglige funktioner og formål.
- 4) Visse særlige vederlag for bl.a. medvirken på specielle instrumenter foreslog udvalget koordineret med radioens orkestre.

Disse vederlag bortfaldt med de nye reglementer, men er senere af ministeriet godkendt genindført af hensyn til parallelliteten med Danmarks Radios orkestre.

- 5) Udvidelse af antallet af kapelmusici fra 102 til foreløbigt 110 (ideelt antal 128).

Af bevillingsmæssige årsager er antallet kun udvidet til 106.

- 6) Fast tilbagevendende konkurrencer til besættelse af solopladser samt ophævelse af den hidtidige pensionsgivende virkning for løntillæg for besiddelse af en soloplad mod en væsentlig forhøjelse af solotillæggenes størrelse.

D. Forslag vedrørende operakoret.

Gennemført er forslag til:

- 1) Udvidelse af antallet af korsangere fra 52 til 64. Af bevillingsmæssige årsager er antallet kun udvidet til 61.
- 2) Ændring af regler om medvirken ved båndoptagelser (både indspilning og afspilning af bånd indgår som et led i den almindelige tjenestepligt, jfr. forslag vedrørende kapellet).

Værdibelægningsprocent og publikumsbelægningsprocent.A. Fordelt på teatrets aktiviteter.

	I alt	GI. scene	Nye scene	Lille scene	Pro- vins	Kapel- koncer- ter
<u>Værdibelægningsprocent.</u>						
Teateråret 1968-69	65,7	72,3	55,6			
1969-70	62,4	66,3	56,4			
1970-71	61,1	67,0	54,4	31,7		
1971-72	56,4	60,6	53,8	66,6		
1972-73	61,6	62,3	59,2	80,1		83,9

Publikumsbelægningsprocent.

Teateråret 1968-69	75,7	79,2	69,7			
1969-70	72,3	74,9	67,8			
1970-71	72,3	73,9	70,2	59,0	71,8	
1971-72	67,4	67,6	66,5	86,7	76,4	
1972-73	73,4	71,8	73,9	86,7	80,9	99,4

B. GI. og Nye Scene fordelt efter kunstarter.

	I alt	Skue- spil	Opera	Ballet
<u>Værdibelægningsprocent.</u>				
Teateråret 1968-69	65,7	64,8	60,4	73,2
1969-70	62,4	61,3	50,0	74,3
1970-71	62,2	62,3	56,4	64,1
1971-72	57,9	46,4	50,1	77,9
1972-73	61,5	58,4	53,1	74,3
<u>Publikumsbelægningsprocent.</u>				
Teateråret 1968-69	75,7	75,3	72,8	78,9
1969-70	72,3	71,3"	65,9	81,5
1970-71	72,5	74,0	67,2	73,8
1971-72	67,2	58,6	61,1	85,8
1972-73	72,6	70,4	67,1	81,2

Det kgl. Teaters regnskab for finansåret 1972-73 fordelt på finanslovens konti.

	<u>1972-73</u>
<u>Driftsudgifter + tilskud</u>	<u>78.672.299</u>
<u>Driftsudgifter</u>	<u>73.064.842</u>
02. Lønninger til ikke-tjenestemænd	58.293.002
11. Tjenesterejser og befordring ..	789.049
13. Særlige ydelser i øvrigt	343.144
14. Uddannelse af personale	148.514
21. Kontorholdsudgifter	444.686
22. Trykning af publikationer	1.358.377
24. Betaling for tjenesteydelser ..	2.208.006
31. Vedligeholdelse af bygninger ..	1.429.123
33. Driftsudgifter for egne ejendomme og lokaler	1.072.217
34. Skatter og afgifter	342.405
35. Husleje	431.048
51. Materialer til produktion	121.717
52. Materialer til forbrug	4.200.547
53. Anskaffelser	538.489
57. Transport	260.567
58. Forfatter- og komponistrettigheder m.v.	815.368
88. Diverse udgifter, gæstespil m.v.	268.583
<u>Tilskud</u>	<u>5.607.457</u>
60.01. Det kgl. Teaters pensionsfond, reglement af 20/9 1963	5.049.993
63.01. Velfærdsforanstaltninger	352.308
63.02. Til sønderjyske teaterforeninger	8.156
63.03. Det danske Teater	197.000
<u>Indtægter</u>	<u>9.653.350</u>
92. Lejeindtægter	204.221
93. Billetindtægter m.v.	7.999.544
93. Programsalg m.v.	678.585
97. Den kulturelle Fond	771.000

Det kgl. Teaters regnskab for finansåret 1972-75 fordelt
på de enkelte kunstarter.

	<u>Skuespil</u> mill.kr.	<u>Opera</u> mill.kr.	<u>Ballet</u> mill.kr.	<u>Total</u> mill.kr.
UDGIFTER				
<u>Direkte udgifter.</u>				
Løn til kunstnere, kunstnerisk ledelse, instruktører, sufflører og repetitører	5,0	8,3	6,7	20,0
Opsætningsudgifter (de- korationer, kostumer m.v.)	3,4	3,0	3,4	9,8
Forestillingsudgifter (royalties, musikassisten- ter, kontrollører, brand- vagter m.v.)	2,2	1,2	2,1	5,5
Tilskud til pensions- fonden	0,7	2,4	2,4	5,6
Uddannelse (operaakade- mi og balletskole)	-	0,6	1,6	2,1
<u>Øvrige udgifter.</u>				
Løn til kapelpersonale, fordelt efter det samle- de antal tilskuerpladser i sæsonen	-	4,7	6,4	11,1
Fællesudgifter (udgif- ter til administration, sceneteknik, regissører, rekvisitafdeling, kostu- megarderobes, frisører o.l.) fordelt på skue- spil, opera og ballet med en skønsnæssig an- del på henholdsvis 25, 35 og 40 %	5,1	7,1	8,1	20,3
Domicilomkostninger (ved- ligeholdelse af bygning, lys, varme, rengøring m.v.) fordelt efter det samlede antal tilskuer- pladser i sæsonen	2,1	0,9	1,2	4,3
<u>Udgifter i alt</u>	18,5	28,2	31,9	78,7

	Skuespil mill.kr.	Opera mill.kr.	Ballet mill.kr.	Total mill.kr.
<u>INDTÆGTER</u>				
<u>Direkte indtægter.</u>				
Billetsalg, garderobe- afgift, programsalg etc	3,9	1,6	3,1	8,7
<u>Øvrige indtægter.</u>				
Tilskud fra Den kultu- relle Fond samt andel i lejeindtægter, fordelt på grundlag af direkte indtægter	0,5	0,2	0,3	1,0
<u>Indtægter i alt</u>	4,4	1,8	3,4	9,7
 <u>BEREGNET TILSKUDSBEHOV</u>				
PR. KUNSTART	14,1	26,4	28,5	69,0

Til sammenligning kan anføres, at tilskudsbehovet til Århus Teater - en landsdelsscene uden opera og ballet - i samme finansår var 9,1 mill. kr. (udgifter på 10,5 mill. kr. og indtægter på 1,4 mill. kr.).

Ændring i Det kgl. Teaters driftsform.

Betegnelsen "at spille i blokke" har været anvendt for i kort form at karakterisere de planer om ændringer i Det kgl. Teaters nuværende driftsform, der kunne muliggøre en øget provinsaktivitet uden dybtgående ændringer i teatrets traditionelle virkemåde. Ved en blok forstås i det følgende en periode på ca. 6 uger, hvor én kunstart optræder hver aften på én scene (Det kgl. Teaters GI. eller Nye Scene).

En bloks længde er bestemt af 2 faktorer:

- 1) Det tidsrum, det tager at indstudere en ny forestilling. Hidtidig praksis har vist en gennemsnitlig indstuderingstid fra arrangementsprøvernes begyndelse til generalprøve på ca. 8 uger incl. dekorations- og belysningsprøver på scenen og incl. eventuelle orkesterprøver og prøver med scenekunstnere og orkester sammen. Tænkes perioden med prøver i prøvesal (hidtil ca. 4 uger eller ca. halvdelen af prøveindstuderingstiden) halveret ved afholdelse af prøver både dag og aften i stedet for som hidtil kun dagprøver, opnås den forudsatte bloklængde på 6 uger.
- 2) Det tidsrum, der er nødvendigt for at give samtlige teatrets abonnenter lejlighed til at se en forestilling, hvilket p.t. med 30 serier a ca. 500 personer fordelt på ugens 5 første hverdage med én serie på hver scene giver 6 uger, når undtages højtider, hvor teatret har lukket (jul og påske).

Ved at bringe overensstemmelse mellem de 2 faktorer opnås - alt andet lige - at ét værk på hver scene gøres spilleklar til det tidspunkt, hvor det forrige værk er udspillet i abonnementsmæssig forstand.

Det nuværende abonnementssystem indebærer, at hver abonnent er i teatret 10 aftner pr. sæson, hvilket nødvendiggør 10 nyproduktioner (5 på hver scene) pr. sæson, svarende til $5 \times 6 = 30$ ugers produktionstid. En ændring i abonnementssystemet (antal forestillinger og/eller serier) eller i indstuderingsperiodens længde vil derfor gøre en ændring i bloklængden nødvendig.

En blok vil typisk placeres således, at der er en forskydning på ca. 1 blok i forhold til modstående scene, teatret sikres herved en rolig arbejdsrytme, særlig på værkstederne, idet samtidige premiereopløb på begge scener undgås. Endvidere kan en blok deles over slutningen af én sæson og begyndelsen af den følgende (med behov for et antal prøver efter sommerferien). Endelig kan enkelte blokke med fordel øges med ca. en uge, bl.a. for at neutralisere virkningen af de kalendervariable højtider.

En bloks indhold består for skuespillets vedkommende som altovervejende hovedregel af ét værk, der spilles hver aften i de 6 uger.

For operaens og ballettens vedkommende skønnes det mest hensigtsmæssigt at tillade en blok at omfatte 3-4 forskellige aftner (helaftensforestillinger eller flere balletværker pr. aften), fordi et væsentligt antal opera- og balletpartier er fysisk for krævende til at kunne gives hver aften i længere tid af samme kunstnere i forsvarlig udførelse. International praksis for disse kunstarter baseres - i modsætning til skuespil - på et større antal værker, der opføres et vist antal gange hver sæson i 3 - 5 år eller mere, før de betragtes som udspillet. Begrundelsen herfor er bl.a. at sikre en kontinuerlig og alsidig beskæftigelse af kunstnerensemblet og undgå de kunstnerisk ofte lidet tilfredsstillende dobbelt- eller 3-dobbelt-besætninger af alle partier, som en driftssikker gentagelse af værket hver aften i en blok måtte nødvendiggøre. Også publikumsgrundlaget - bortset fra abonnement - må i almindelighed i en by af Københavns størrelse anses for utilstrækkeligt til 36 opførelser en suite af én opera- eller balletaften.

En operablok kan eksempelvis bestå af: i 1. uge en nyproduktion alternerende med en reprise a, i 2. uge med reprise b, 3. uge alternerer reprise a og b, i 4. uge nyproduktionen og reprise c og så fremdeles.

Består en sæson (begge scener) af 6 skuespilblokke, 3 opera- og 3 balletblokke, fås 6 nye skuespilaftner, hvoraf én overføres til den følgende sæson, 3 opera-nyproduktioner, der opføres sammen med en halv snes operaer fra det løbende repertoire, og hvoraf et flertal overføres, samt 3 balletaftner i nyproduktion sammen med en halv snes aftner af det

løbende repertoire. Et normalt balletrepertoire har 30 - 35 værker a ca. 1/3 aften, hvoraf et flertal overføres til den følgende sæson.

For systemets opretholdelse vil det som hidtil være nødvendigt, at antallet af abonnementsmæssigt spilbare repriseaftner er nogenlunde det samme ved begyndelsen og slutningen af hver sæson, omend sammensat af delvis andre værker.

En sæsonplan for teatrets to store scener kan med ovennævnte begrænsninger opbygges af 5 - 6 skuespilblokke, heraf 2 på GI. scene, i mere eller mindre fri kombination mod 3 opera- og 3 balletblokke, heraf 1 opera- og 1 balletblok på Nye Scene, hvilket stemmer overens med teatrets kapacitet for nyproduktioner (kunstnerisk og teknisk) og med den gennemsnitlige fordeling af aftenforestillinger på kunstarterne siden dobbeltdriftens indførelse i slutningen af 1950'erne.

Det bemærkes, at dobbeltscenedriften i realiteten er baseret på, at skuespilpersonalet kan betragtes som 2 personaler, hvis samlede arbejdsindsats bør kunne udgøre 2 blokke; noget lignende gælder kapellet. Der er ikke tale om en fast gruppering svarende til et GI. og Nye Scene personale, og der vil i løbet af en sæson kunne etableres en hvilken som helst kombination inden for den samlede kapacitet. Rollebesætninger til Lille Scene, Comediehuset, vil også kunne udtages med skyldig hensyntagen til den eller de skuespilblokke, der prøver/spiller i en periode, og derved blive bundet i en tilsvarende blok.

Med udgangspunkt i den hidtidige sæsonlængde (prøver fra 1. august, forestillinger fra 1. september - 31. maj med en i denne sammenhæng betydningsløs forskydning af opera og ballet en uge ind i august og juni) har hvert personale en arbejdskapacitet på ca. 42 arbejdsuger (prøver og forestillinger) med tillæg af op til 4 prøveuger i august (dobbeltprøver, ifald nyproduktionen er nået sceneprovestadiet), heraf lægger 3 prøve- og forestillingsblokke maksimalt beslag på 36 uger.

For operaens og ballettens vedkommende fås derfor umiddelbart 6 ugers arbejdstid frigjort til turnébrug og/eller tjenestefrihed med eventuelt tillæg af førnævnte augustuger samt en mulighed for yderligere tillæg af det antal uger, hvor prøve- og forestillingstid er sammenfaldende. Tilsva-

rende kan denne tid reduceres i det omfang, fællesforestillinger (f.eks. opera med større balletmedvirken) prøves og opføres.

For skuespillets vedkommende vil ligeledes blive frigjort 6-10 uger med førnævnte opdeling i de facto 2 personaler. Det er naturligvis essentielt, at rollebesætningerne i parallelt løbende aktiviteter tilgodeser en sådan byrdefordeling, idet der intet er til hinder for, at enkelte foretrukne skuespillere kan udnyttes til prøver og/eller forestillinger hele sæsonen og derved hindre turnéudsendelse i væsentligt omfang og selv få en arbejdsbyrde langt udover, hvad der hidtil er praktiseret. Der er på den anden side heller intet til hinder for, at en sæsons nyproduktioner langt fra kræver fuld udnyttelse af alle de disponible skuespillere. Disse kan om ønskes bringes i anvendelse til **turné**-forestillinger eller andet.

Kapellets kapacitet er ikke direkte sammenlignelig med de sceniske kunstarters. Væsentligste forskel er prøvebehovet, der naturligvis varierer stærkt med de enkelte værkers sværhedsgrad o.m.a., men dog indtil nu aldrig har nået op på blot halvdelen af de sceniske kunstarters prøvebehov. Til gengæld vil det som oftest være ønskværdigt, at alle **kapelmusici** har gennemprøvet værket, så tjenestefordelingen for de enkelte medlemmer af kapellet ikke i lang tid er båndlagt af hensyn til opretholdelse af det faste hold musikere, der havde prøvearbejdet. Bortset fra holddeling kan kapellet selvsagt deles vilkårligt op i 2 eller flere orkestre ved deling af de enkelte instrumentgrupper, hvor skuespillet må operere med enkeltpersoner.

Endvidere har kapellet koncertaktivitet i sammenlagt 4-6 uger, der båndlægger hele kapellets kapacitet.

Regnes en middelsvær operaforestilling at have et **prøve**-behov på 6 rene orkesterprøver, 3 sang- og orkesterprøver og 5 scenepå prøver med orkester, fås med 3 nyproduktioner 3 x 14 = 42 dages prøver. Tillægges 4 prøver gennemsnitlig for den resterende del af kapellet på samme værk fås i alt 54 prøver med ca. $\frac{1}{2}$ kapel; regnes videre med en reprisekapacitet på 10 aftner med 3 orkesterprøver, 1 sang- og orkesterprøve, 3 scenepå prøver, fås yderligere 70 prøver. For operaen altså i alt 124 prøver med kapel.

For ballettens vedkommende bortfalder sang- og orkesterprøverne, så nyproduktion beslaglægger 33 prøver, repriser tilsvarende 60. I alt ~~85~~ prøver for kapel.

Endelig giver koncertvirksomheden (5 koncerter) behov for 5 prøver pr. koncert. I alt 25 prøver for kapel.

Totalt altså 242 prøver, der med 5 prøver pr. uge svarer til godt 48 uger. Forestillingsaktiviteten bliver 6 blokke a 6 uger + 5 koncerter svarende til ca. 37 uger, i alt 85 uger for ca. $\frac{1}{2}$ kapel eller godt 42 uger for hele kapellet.

Der ses således kun at være en såre beskeden margen i augustprøver, hvilket i forhold til de i virkeligheden ret varierende prøvekrav til de enkelte værker entydigt peger på nødvendigheden af en udvidelse af orkesterkapaciteten, hvis sæsonudsving og øget provinsaktivitet med kapelmedvirken skal gennemføres.

Ovenstående regneeksempel skal blot illustrere **orkester-**problematikken i forbindelse med blok-dobbeltdriften og ikke tillige provinsaktiviteten.

For de sceniske kunstarter er det derimod rimeligt at betragte den ovenangivne overkapacitet som udtryk for, hvad teatret maksimalt kan præstere af forestillinger uden for København. Typisk vil en skuespilforestilling efter prøver og opførelsesblok kunne turnere, indtil medvirkende i forestillingen skal påbegynde nyt prøvearbejde i København. I skønnet over det mulige antal opførelser i provins eller udland må framgå rejse- og prøvedage (lokalt) i nødvendigt omfang.

En kapacitetsreserve ligger endvidere i forholdet mellem 12 nyproduktioner i forhold til abonnementssystemets behov for kun 10 nyproduktioner pr. sæson. De nedenfor nærmere omtalte reserveforestillinger til brug i sygdomsfald o.lign. vil hver anden/tredie sæson helt eller delvis lægge beslag på denne reserve, ligesom en vis reserve må være disponibel til forestillinger med alle tre kunstarter, til genopsætninger af store repriser, til imødegåelse af force majeure-situationer.

Den reservekapacitet, der via afspilning af repertoireet i blokke frigøres til f.eks. turnébrug, frigøres i det væsentlige fra den forestillingsreserve, der hidtil i teatrets

mangeårige virksomhed hver dag i sæsonen har været disponibel til i sygdomsfald el.lign. at remplacere en aflyst forestilling, idet samtlige teatrets kunstnere regulativmæssigt har været forpligtet til at spille en repertoireforestilling med få timers Varsel.

I praksis har et repertoire på 60 - 70 værker imidlertid vist sig ofte kun at have under en snes værker spilleklar den konkrete dag og dermed give ganske få muligheder for erstatningsforestilling, idet en sygemeldt kunstner kan hindre flere andre værkers opførelse. Endvidere kan scenernes prøve- og forestillingsarbejde være hindrende og endelig vil abonnementshensyn som oftest hindre, at flere i øvrigt spilbare værker opføres. De hundredevis af kunstnere, der således hver aften sidder spilleberedt, har derfor i virkeligheden kun sjældent udsigt til at blive indkaldt til forestilling, så meget mere som ændring samme dag af en forestilling sker med en sandsynlighed af ca. 1 : 35.

Ved overgang til blokke forsvinder muligheden for på traditionel vis at give en erstatningsforestilling i alt væsentligt helt for skuespillets vedkommende, mens opera og ballet med en vis sandsynlighed kan tænkes at have en anden forestilling i blokken spilbar i det konkrete abonnement.

Da skuespillets forestillinger omfatter ca. halvdelen af aftenrepertoiret, vil særlige foranstaltninger være nødvendige for at undgå totale aflysninger. Dette kan ske ved at lade de 3 kunstarter hver opsætte og i spilleklar stand vedligeholde 2 enaktere, der er spilbare på begge scener i enkelt udstyr og besat - som hovedregel dobbelt - med kunstnere, der ikke i øvrigt medvirker i nogen blok i en given periode. Disse 6 enaktere vil kunne kombineres til i abonnementsmæssig forstand 15 forskellige erstatningsaftner, der må formodes at kunne give tilstrækkelig reservekapacitet gennem flere sæsoner, selvom en af kunstarterne på skift er på turné eller på anden måde indisponibel.

Sådanne reserveforestillinger vil kunne forekomme publikum meget lidt attraktive, men vil dog blive foretrukket frem for aflysning. Det er principielt uden betydning, om erstatningsforestillingerne er helaftensværker, halve eller trediedelsaftner, blot de er universelt spilbare i en given periode, specielt i abonnementsmæssig forstand.

Forestillinger på Comediehuset siden åbningen i
september 1970.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Urprem.			Europa- prem.	Europa- prem.		
Marsk Stig (Schade)	Krapp's sidste bånd (Beckett) og Bare spørg Steen (Schis- gal)	Jytte Abild- strøms Marionet- teater	Kasse- Mao- Kasse (Albee)	Jacques Brel ...	Gæstespil af Ry Teater Opus 5	Mordernes nat (José Triana)

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Skand. prem.	Verdens prem.		Verdens prem.	Urprem.		Urprem. og verdensprem.
Collage og Leonar- dos sid- ste nad- ver (Barnes)	Hallelu- jah og Phono- phonie (Kagel)	Gæstespil af Bruks- teatern Maimö Rollspel	Palach (Sylva- nus)	Rene ord for pen- gene (Leif Petersen)	4 små pi- ger (Picasso)	Ikke jeg (Beckett og Den helli- ge Kommu- nion (Svend Erik Werner)

15.	16.
Urprem.	Verdens prem.
Myter- ne (Ulla Ryum)	Censur (Jan Bergquist og Hans Bendrik)

